

Brottsutbyte, förvar och kvarstad

Metoder för att angripa, utreda och säkra tillgångar och vinning av brott

Rättslig vägledning 2021:9
Utvecklingscentrum ÅM2021-1329
Handbok
Ekobrottsmyndigheten EBM2021-498
Juni 2021

Ekobrottsmyndigheten
Swedish Economic Crime Authority

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Förord

Handboken Brottsutbyte, förvar och kvarstad, som senast uppdaterades i december 2020, har nu överförs till denna rättsliga vägledning. Handboken och den rättsliga vägledningen har tagits fram av Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten i samverkan.

I avsnitt 2.3.2 och avsnitt 2.3.3 har införts en analys av Högsta domstolens dom den 1 april 2021 i mål B 1487-20 avseende möjligheterna till utvidgat förverkande av egendom som inte påträffats och säkrats. Analysen har stämts av med Åklagarmyndighetens rättsavdelning och med Ekobrottsmyndigheten.

I övrigt har endast mindre redaktionella ändringar och förtydliganden gjorts jämfört med handboken.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Sammanfattning.....	7
1 Inledning	8
Frågor åklagaren tidigt måste ta ställning till.....	8
2 Olika möjligheter att angripa brottsvinster	9
2.1 Vad är sakförverkande och värdeförverkande?.....	9
2.2 Förverkande av utbyte av ett brott (36 kap. 1 § BrB)	10
2.2.1 Sakförverkande.....	11
2.2.2 Värdeförverkande.....	12
2.2.3 Förverkande vid brott i näringsverksamhet.....	14
2.2.4 Hos vem kan ett förverkande ske?.....	16
2.3 Utvidgat förverkande.....	17
2.3.1 Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet.....	17
2.3.2 Skillnaden mellan vanligt förverkande och utvidgat förverkande	18
2.3.3 Kan utvidgat förverkande även ske av egendom som inte påträffats och säkrats?	18
2.3.4 Förverkandeutlösande brott.....	19
2.3.5 Vad kan förverkas?	21
2.3.6 Hos vem kan ett förverkande ske?.....	23
2.3.7 Förverkande ska kunna ske partiellt eller helt underlåtas	24
2.3.8 Talan om utvidgat förverkande.....	24
2.3.9 Övergångsbestämmelser	25
2.4 Exempel på utbyte av ett brott (sak- och värdeförverkande) och utvidgat förverkande	25
2.5 Andra möjligheter att angripa brottsvinster	26
2.5.1 Skadestånd	26
2.5.2 Förverkande av egendom som varit föremål för brott.....	26
2.5.3 Förvar enligt stöldgodslagen	27
2.5.4 Företagsbot.....	27
2.6 Information om tillgångar till Kronofogden	28
2.6.1 Något om sekretesslagstiftningen – en möjlighet	28
3 Finansiella utredningar.....	30
3.1 Vad är en finansiell utredning?	30
3.2 När ska en finansiell utredning genomföras?.....	30

3.3	Åklagarens direktiv i samband med finansiella utredningar	31
3.3.1	Direktiv i CÅBRA avseende finansiella utredningar	31
3.3.2	Myndighetsgemensamt metodstöd för finansiella utredningar.....	31
3.4	Vad är syftet med en finansiell utredning och i vilket skede i utredningen ska den genomföras?	32
3.4.1	Utreda brottsutbyte.....	32
3.4.2	Utreda brottet	33
3.5	Steg 1 – Förenklad finansiell utredning.....	33
3.6	Steg 2 – Fördjupad finansiell utredning	34
3.6.1	Exempel på finansiell utredning vid utvidgat förverkande ..	35
3.6.2	Exempel på utredning om bulvanägd bil	36
3.7	Kontakt med Kronofogden?	36
3.8	Tillgångar i utlandet	37
3.8.1	Ett första steg – ARO och CARIN	37
3.8.2	Säkrandet av tillgångar i utlandet	38
3.9	Revisorns arbetsuppgifter	39
4	Åtgärder för säkrande av tillgångar	41
4.1	Allmänt om förvar och kvarstad	41
4.1.1	Förutsättningar för förvar och kvarstad.....	42
4.1.2	Exempel på förvar och kvarstad gällande andel av bostadsrätt.....	43
4.2	Förvar.....	43
4.2.1	Vem fattar beslut om förvar?	44
4.2.2	Mot vem kan ett beslut om förvar riktas?	44
4.2.3	Vad kan bli föremål för ett beslut om förvar?	44
4.2.4	Vilka krav kan ställas på ett beslut om förvar?	45
4.2.5	Underrättelser om beslut om förvar	46
4.2.6	Dokumentation av verkställighet av beslut om förvar	46
4.2.7	Vem ansvarar för egendom som har tagits i förvar?	47
4.3	Kvarstad	47
4.3.1	Vem fattar beslut om kvarstad?.....	47
4.3.2	Mot vem kan kvarstad riktas?	48
4.3.3	Kvarstadsförhandling	48
4.4	Interimistisk kvarstad	49
4.5	Åklagarens handläggning av ärenden om kvarstad	50
4.5.1	Planering	50
4.5.2	Framställan om kvarstad.....	50
4.6	Verkställighet av kvarstad.....	52

4.6.1	Begäran om verkställighet av kvarstad	52
4.6.2	Åtgärder för att underlätta verkställighet.....	52
4.6.3	Ett beslut om kvarstad får genast verkställas.....	53
4.6.4	Egendom som kan beläggas med kvarstad	53
4.6.5	Verkställighet av kvarstadsbeslut när förvar finns	54
4.6.6	Värdesäkring av egendom.....	54
4.6.7	Beneficium för fysisk person.....	54
4.6.8	Efter domstolens slutliga prövning	55
4.6.9	Utmätning.....	55
4.6.10	Förrättningskostnader	56
4.7	Andra möjligheter att säkra egendom.....	56
4.7.1	Beslag.....	56
4.7.2	Beslag eller förvar av pengar?	56
4.7.3	Penningbeslag.....	57
4.7.4	Betalningssäkring.....	58
	Allmänna förutsättningar – inledande prövning.....	59
	Vad kan tas i förvar?.....	60
	Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras.....	60
	Beslut om förvar.....	61
	Förvar av egendom som redan finns i beslag.....	61
	Förvar vid husrannsakan och kroppsvisitation	61
	Förvar på bankkonton m.m. och förbudsmeddelande.....	61
	Förvar av fast egendom, tomträtt och bostadsrätt.....	62
	Utredningsåtgärder mellan förvar och kvarstad.....	62
	Underlag för kommande betalningsförpliktelse	62
	Underlag för risk för undandragande	63
	Framställan om kvarstad.....	63
	Kvarstadsförhandling.....	64
	Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad.....	64
	Förändrade förutsättningar för kvarstad.....	65
	Kvarstad vid åtal och huvudförhandling	65
	Allmänna förutsättningar – inledande prövning.....	66
	Kvarstad för att säkra skadestånd kan inte riktas mot juridiska personer.	67
	Vad kan tas i förvar?.....	67
	Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras:.....	67
	Beslut om förvar.....	68
	Förvar av egendom som redan finns i beslag.....	68
	Förvar vid husrannsakan och kroppsvisitation	68

Förvar på bankkonton m.m. och förbudsmeddelande.....	68
Förvar av fast egendom, tomträtt och bostadsrätt.....	69
Utredningsåtgärder mellan förvar och kvarstad.....	69
Kontroll med målsäganden.....	69
Underlag för risk för undandragande	70
Framställan om kvarstad.....	70
Kvarstadsförhandling	71
Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad.....	71
Förändrade förutsättningar för kvarstad.....	72
Kvarstad vid åtal och huvudförhandling	72
Gärningsbeskrivningen med exempel	73
Yrkande om förverkande	74
Exempel på särskilda yrkanden.....	74
Kvarstad	77
Exempel på yrkanden om kvarstad.....	77
Bevisuppgift	78

Sammanfattning

I denna rättsliga vägledning beskrivs åklagarens rättsliga möjligheter och metoder för att angripa, utreda och säkra tillgångar och vinning av brott. I den nu uppdaterade Rättsliga vägledningen har smärre ändringar gjorts för att handboken ska vara aktuell.

Åklagaren måste – för att ha möjlighet att säkra tillgångar – i ett tidigt skede pröva om det finns rättsliga möjligheter att angripa brottsvinster och tillgångar. För att utreda vilka yrkanden som kan framställas och om det finns tillgångar att säkra måste beslut tidigt fattas om en finansiell utredning ska genomföras och inriktningen och omfattningen av denna. Nästa steg i processen blir att överväga om egendom ska säkras och hur detta ska ske.

Den rättsliga vägledningen är tänkt att vara ett stöd för åklagaren i hela processen, dvs. vid angripandet, utredandet och säkrandet av tillgångar och brottsvinster. Nedan ges en sammanfattande beskrivning av innehållet.

I **kapitel 2 – Olika möjligheter att angripa brottsvinster** – beskrivs de rättsliga möjligheterna att angripa brottsvinster. Tyngdpunkten ligger på förverkande och utvidgat förverkande. Beträffande övriga sätt att angripa brottsvinster som exempelvis skadestånd och företagsbot – ges endast en överblick. För dessa finns andra styr- och stöddokument inom åklagarväsendet.

Vidare redogörs för åklagarens möjlighet att, när det i en förundersökning inte finns rättsliga möjligheter att angripa den misstänktes tillgångar, lämna information om tillgångarna till Kronofogden.

I **kapitel 3 – Finansiella utredningar** – finns beskrivet vilka metoder som kan användas för att beräkna brottsvinster, hitta tillgångar och genom en finansiell utredning få fram bevis som kan användas i brottmålet. En åklagare bör så tidigt som möjligt, efter att ha konstaterat att det finns rättsliga möjligheter att angripa brottsvinster, ta ställning till om det bör genomföras en finansiell utredning och hur omfattande den ska vara. Revisorerna och ekorevisorerna kan biträda åklagarna i denna del.

I **kapitel 4 – Åtgärder för säkrande av tillgångar** – beskrivs förutsättningarna för säkrande av egendom genom förvar och kvarstad. För andra åtgärder, såsom beslag och penningbeslag, ges endast en överblick eftersom det för dessa finns andra styr- och stöddokument inom åklagarväsendet. Kapitlet innehåller även en kort beskrivning av bl.a. Skatteverkets möjligheter att besluta om betalningssäkring.

Som **bilagor** finns "checklistor", dels för säkrandet av betalningsförpliktelser mot staten som t.ex. värdeförverkande vid förverkande (bil. 1), dels för säkrandet av skadestånd (bil. 2). Avslutningsvis finns som bilaga beskrivningar och exempel på hur åklagarens gärningsbeskrivningar och särskilda yrkanden avseende förverkanden, kvarstad m.m. kan utformas (bil. 3).

1 Inledning

Åklagaren har ett ansvar för att brottsvinster angrips och tillgångar säkras. Ansvar för att säkra tillgångar hos den misstänkte gäller även annat än brottsvinster, t.ex. för målsägandes skadeståndsanspråk. I denna rättsliga vägledning beskrivs åklagarens rättsliga möjligheter och metoder för att angripa, utreda och säkra tillgångar och vinning av brott. Den hjälper åklagaren att besvara frågor som är viktiga att tidigt i förundersökningen ta ställning till för att effektivt kunna angripa brottsvinster och säkra tillgångar. När det i den rättsliga vägledningen anges att något är vår uppfattning så syftar det på den uppfattning som Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten har i frågan.

Frågor åklagaren tidigt måste ta ställning till

- Har gärningspersonen tjänat något på brottet?
- Kan den misstänkte ha egendom som är vinster från annan brottslighet och kan de förverkas genom ett utvidgat förverkande?
- Ska vinsten (utbytet) förverkas eller återställas till målsäganden?
- Finns skadeståndsanspråk? Frågan avser alla brott, dvs. även om brottet inte lett till vinning.
- Kan penningtvättsbrottlagen aktualiseras och kan det därmed finnas förutsättningar för förverkande enligt den lagen?
- Finns förutsättningar för företagsbot?
- Ska en finansiell utredning genomföras? Om, i så fall vilken typ och hur omfattande ska den vara?
- På vilket sätt ska tillgångarna säkras? Krävs interimistiska beslut?
- Saknas egna möjligheter till åtgärder? Finns det i så fall möjlighet att informera Kronofogden om tillgångar?
- Vid skattebrott, har Skatteverket tänkt betalningssäkra?

2 Olika möjligheter att angripa brottsvinster

Brottsvinster kan angripas på flera olika sätt. Det kan vara fråga om förverkande av utbyte av ett brott eller förverkande av utbyte från brottslig verksamhet (utvidgat förverkande). Det kan också vara fråga om åtgärder enligt penningtvättsbrottslagen, företagsbot och påförande av tull eller skatt i samband med utredning och lagföring av tull- eller skattebrott. Även skadestånd kan fungera som ett rättsligt verktyg för att motverka ekonomiska fördelar av brott.

I avsnittet beskrivs olika rättsliga möjligheter att angripa brottsvinster. Tyngdpunkten ligger på förverkande av utbyte av ett brott och utvidgat förverkande. För övriga angreppsmöjligheter är det huvudsakliga syftet ett annat än att angripa vinster från brott eller brottslighet. För dessa angreppssätt finns också annat styr- och stödmaterial.

2.1 Vad är sakförverkande och värdeförverkande?

Förverkande och utvidgat förverkande, som båda är en särskild rättsverkan av brott, kan ske genom antingen sakförverkande eller värdeförverkande.

Sakförverkande innebär att viss egendom förklaras förverkad, dvs. att ägaren eller rättighetsinnehavaren förlorar sin rätt till den aktuella egendomen. Ett sakförverkande förutsätter att den egendom som yrkas förverkad finns tillgänglig för ett förverkande.

Värdeförverkande innebär att förverkandeförklaringen avser värdet av viss egendom eller förtjänster. Ett värdeförverkande har formen av en förpliktelse för den enskilde att betala ett angivet belopp.

Den principiella skillnaden mellan sakförverkande och värdeförverkande är att sakförverkande avser en förpliktelse att utge ett viss individualiserat objekt medan värdeförverkande avser en förpliktelse att utge ett visst penningbelopp. I vissa fall är värdeförverkande subsidiärt till sakförverkande, t.ex. om egendomen inte är tillgänglig för förverkande. I de fall där domstolen kan välja mellan sak- och värdeförverkande sägs värdeförverkandet vara en alternativ åtgärd. I vissa fall kan domstolen finna att det skulle vara oskäligt att förverka en specifik sak och i stället förverka värdet av densamma.

När utbytet av brottet inte utgörs av någon konkret egendom har förverkande endast ansetts kunna ske genom värdeförverkande av vinningen (se NJA 2016 s. 202 p. 6, jämför även NJA 2010 s. 374).

2.2 Förverkande av utbyte av ett brott (36 kap. 1 § BrB)

Ett utbyte av brott ska förverkas, oberoende av om några tillgångar hittats under förundersökningen, om inte ett förverkande skulle vara uppenbart oskäligt.

Det är gärningsbeskrivningen som utgör ramen för vad som kan förverkas som utbyte av brott. Framgår det inte att den misstänkte vidtagit någon åtgärd som medfört ett utbyte, exempelvis försäljning av narkotika, kan något utbyte inte förverkas.

Skattebrotten är i princip undantagna från huvudregeln enligt ovan. Enligt 13 a § skattebrottslagen (1971:69) ska bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § BrB inte tillämpas i fråga om brott enligt skattebrottslagen. Detta gäller dock inte utbyte av förberedelse till grovt skattebrott eller vad som därvid har tagits emot som ersättning för kostnader.

Enligt 36 kap. 1 § BrB ska utbyte av ett brott enligt brottsbalken förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vid brott enligt annan lag om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

Det föreligger en presumtion för att förverkande ska ske, men åtgärden får underlåtas om det föreligger starka skäl som talar mot ett förverkande. Vid bedömningen av om det är uppenbart oskäligt att besluta om förverkande ska enligt bestämmelsen i 36 kap. 1 a § BrB eventuell skadeståndsskyldighet särskilt beaktas. När det är osäkert om skadestånd kommer att dömas ut eller om det kommer att dömas ut till ett belopp som motsvarar utbytet kan ett yrkande om förverkande framställas i andra hand. Ett förverkande kan inte inskränka målsägandens möjlighet att erhålla skadestånd. Om det skulle visa sig att ett förverkat utbyte svarar mot en skada för enskild har denne möjlighet att vända sig mot staten med sina ersättningsanspråk enligt 36 kap. 17 § andra stycket BrB. Domstolen bör därför inte beakta ännu inte framställda skadeståndsanspråk vid sin prövning av yrkanden om förverkande.

Med utbyte av brott avses såväl konkret egendom som någon kommit över genom brott som det till penningbelopp uppskattade värdet av vad som åtkommit. Begreppet omfattar alltså både konkreta föremål och abstrakt vinst.¹ Även egendom som har trätt i stället för utbyte av brott, avkastningen av utbyte samt avkastning av det som har trätt i stället för utbytet kan förverkas med stöd av 36 kap. 1 c § BrB.

Vidare kan vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott förverkas, om mottagandet utgör brott enligt BrB.² I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat. Detsamma gäller vid brott

¹ Prop. 1968:79 s. 76 och 79.

² Se 17 kap. 8 § (tagande av otillbörlig belöning vid röstning), 19 kap. 13 § (tagande av utländskt understöd) och 23 kap. 2 § BrB.

enligt annan lag om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Det som kan förverkas enligt 36 kap. 1 och 1 c §§ BrB är sammanfattningsvis:

- Det brottsliga utbytet
- Det som trätt istället för utbytet
- Avkastningen av utbytet eller det som trätt istället för utbytet
- Ersättning för kostnader, om mottagandet utgör brott enligt brottsbalken (eller brott enligt annan författning om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år)

Inom specialstraffrätten kan finnas regler om förverkande som kompletterar eller helt eller delvis ersätter reglerna i 36 kap. BrB. Exempelvis ska enligt 13a § skattebrottslagen bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § BrB inte tillämpas i fråga om brott enligt skattebrottslagen. Detta gäller dock inte utbyte av förberedelse till grovt skattebrott eller vad som därvid har tagits emot som ersättning för kostnader.

2.2.1 Sakförverkande

Vid sakförverkande av utbyte av ett brott måste åklagaren kunna bevisa att den egendom som yrkas förverkad är utbytet (identitet) eller att egendomen i sin helhet trätt i stället för det ursprungliga utbytet.

Observera att detta skiljer sig åt mot vad som gäller vid utvidgat förverkande som inte förutsätter identitet mellan tillgången som ska förverkas och det brottsliga utbytet.

Om utbytet av ett brott består av en sak eller annan specificerad egendom torde det sällan vara några problem att avgöra vad som ska begäras förverkat, för det fall egendomen inte ska lämnas tillbaka till målsäganden. Egendomen får i dessa fall värderas enligt allmänna principer. Vissa problem kan dock uppstå om det ursprungliga utbytet inte finns kvar och annan egendom har trätt i stället för det ursprungliga brottsutbytet.

Som framgått tidigare är det inte endast själva utbytet som kan förverkas, utan även det som trätt i stället för utbytet. Om exempelvis den som begått en stöld säljer stöldgodset och köper en bil för den mottagna köpeskillingen, kan bilen förklaras förverkad.³ Även egendom som ersatt något som i sin tur har trätt i stället för det ursprungliga brottsutbytet kan bli föremål för ett sakförverkande. Med uttrycket "egendom som trätt i stället för utbyte" avses inte bara egendom som utbytet omsatts till utan även egendom som utbytet har omvandlats till, t.ex. föremål som tillverkats av material som åtkommit genom brott. Åklagaren måste kunna visa sambandet mellan det som trätt

---

³ Prop. 2004/05:135 s. 160 f.

istället för egendomen och det ursprungliga utbytet och att egendomen i sin helhet trätt istället för det ursprungliga brottsutbytet.⁴

2.2.1.1 *Sammanblandad egendom*

Även om utbytet av brottet eller det som har trätt i stället för utbytet har sammanblandats med annan egendom kan ett sakförverkande ske. Detta förutsätter dock att den egendom som utgör brottsutbytet eller det som trätt i stället för brottsutbytet går att identifiera och på nytt att särskilja.

Om egendom inte kan särskiljas efter sammanblandningen, kan i stället en motsvarande del av den totala egendomen – om den är av samma slag – bli föremål för ett sakförverkande. Det kan komma i fråga exempelvis om någon stjal bensin och sedan sammanblandar den med lagligt åtkommen bensin.

2.2.1.2 *Värdoförändringar*

För det fall det ursprungliga brottsutbytet sjunkit i värde bör detta inte beaktas vid vare sig beräkning av utbytet av brottet eller avkastningen av utbytet av brottet. Gärningspersonen bör som huvudregel få bära risken av att utbytet sjunker i värde efter gärningstillfället, se även *NJA 2020 s. 767 "De tretton armbandsuren"* som behandlas nedan under 2.5.2.

Egendom som trätt i stället för ett brottsutbyte kan förverkas i dess helhet även om värdet – på grund av värdestegring – överstiger det ursprungliga utbytet. Värdestegring på grund av arbetsinsatser kan emellertid inte bli föremål för förverkande. Exempelvis om en konstnär stjal färg och duk och därefter framställer ett konstverk kan detta inte – om värdet av det överstiger produktionsmaterialet – bli föremål för sakförverkande.

2.2.2 **Värdoförverkande**

Vid ett värdoförverkande måste oftast nettovärdet av det ekonomiska utbytet av brottet beräknas.

Förenklad beräkningsmodell

intäkt – kostnad⁵ = vinst av brottet = utbyte som kan förverkas

Målsättningen med lagstiftningen om förverkande är att ingen ska få någon ekonomisk fördel av sin brottslighet.

Utgångspunkten för en beräkning är att det är *nettovärdet* av brottsutbytet som ska förverkas. Det innebär att utgifter för förvärv eller omkostnader ska dras av från vederlaget vid beräkningen av vilket värde som ska förverkas. För att undvika efterhandskonstruktioner är det värdefullt om utgifterna för förvärv utreds under ett tidigt stadie av förundersökningen.

⁴ Prop. 2004/2005:135 s 161.

⁵ Gällande narkotika och alkohol ska endast anskaffningskostnaden dras av.

Det har i huvudsak överlämnats till rättstillämpningen att med utgångspunkt i de skilda brottstyperna, förverkandeinstitutets syften och allmänna rimlighetsöverväganden avgöra hur utgifter eller kostnader som har samband med brottet ska behandlas.

I NJA 2016 s. 202 uttalade Högsta domstolen att vid bestämmandet av det värde som ska förklaras förverkat som utbyte vid överlåtelse av narkotika ska avdrag för inköpskostnader för narkotikan normalt ske från vederlaget. Utgifter och kostnader för försäljningen därutöver bör däremot inte beaktas i vidare mån än att de kan motivera en viss avrundning nedåt av det belopp som förklaras förverkat (p. 20). Högsta domstolen ansåg vidare att om det saknas underlag för att fastställa den ekonomiska fördelen av narkotika-försäljningen och detta har berott på att bevisning rörande nettot inte kunnat föras eller skulle ha varit förenat med alltför stora svårigheter, bör domstolen vid sin prövning av frågan om förverkande kunna uppskatta den tilltalades nettoförtjänst till ett skäligt belopp (p. 21).

Vad som är värdet av utbyte av brott beror givetvis på vilket brott det är fråga om och någon uttömmande redogörelse är svår att lämna. Man måste som åklagare i varje enskilt fall fråga sig om det uppkommit någon ekonomisk fördel för gärningspersonen genom brottet. Oftast är det enkelt att avgöra vad som är utbytet av ett visst brott, men ibland är det inte lika självklart. För att belysa frågan kan exempel hämtas från äldre förarbeten i vilka det angavs att även den som köper eller på annat sätt förvärvar stöldgods eller annan egendom som har frånhänts någon genom brott har ett utbyte av sitt brott. Utbytet i detta fall är skillnaden mellan egendomens värde och anskaffningskostnaderna.

2.2.2.1 *Beräkning av det brottsliga utbytet*

Några tydliga regler för hur ett brottsligt utbyte ska beräknas är svårt att ange eftersom de enskilda brotten skiljer sig åt. Det finns dock några utgångspunkter som bör beaktas.

Reglerna om förverkande är knutna till brott och gärningspåståendet utgör ramen för hur stort utbyte som kan ha uppkommit av brottet. För att värdeförverkande ska kunna ske måste åklagaren – enligt vanliga beviskrav i brottmål – kunna styrka dels att det föreligger ett brott, dels att brottet har medfört ett utbyte. Åklagaren har också att bevisa omfattningen av brottsligheten.

Om inte utbytet har bestått av egendom som kan värderas eller ett visst bestämt belopp måste utbytet beräknas. Åklagaren bör kunna redovisa hur utbytet har räknats fram och vilka utgångspunkterna varit för beräkningen, exempelvis:

- Kan utbytet kvantifieras till mängd, volym eller vikt?
- Visar utredningen hur stor intäkten varit per mängd-, volym- eller viktenhet?

- Finns det andra tillförlitliga uppgifter om priset "på gatan" eller inom legal handel?⁶
- Finns det kostnader som bör avräknas från det framräknade värdet på utbytet?
- Finns det yrkande om skadestånd som ska beaktas vid en allmän skälighetsbedömning?

När värdet inte kan fastställas exakt ska det *uppskattas till ett skäligt belopp* och utredningen får då inriktas på att ta fram uppgifter som visar att yrkat belopp är skäligt.

2.2.2.2 *Vilka kostnader ska beaktas?*

Som framgått ovan är det nettoutbytet som ska förverkas. I några lagstiftningsärenden har frågan om vilka kostnader som inte ska beaktas tagits upp. I prop. 2004/05:135 s. 80 ff. framgår att mutor, ersättningar till medbrottslingar eller andra utgifter som strider mot lag eller god sed inte ska beaktas. Inte heller ska kostnader för vapen eller andra hjälpmedel vid stöld eller rån beaktas. Som framgått ovan bör vid förverkande enligt narkotikastrafflagen utgifter och kostnader för försäljningen utöver anskaffningskostnaden normalt inte beaktas i vidare mån än att de kan motivera en viss avrundning nedåt av det belopp som förklaras förverkat, jämför NJA 2016 s. 202 p.20 (se ovan).

Av äldre rättsfall från Högsta domstolen⁷ avseende dels värde och vinning vid narkotikaförsäljning, dels värde och utbyte vid olovlig försäljning av alkoholdrycker, följer att inköpskostnaderna typiskt sett ska dras av. Utgångspunkten i de rättsfallen var dock att hela vederlaget skulle förverkas men att anskaffningskostnaden för narkotikan skulle beaktas vid skälighetsbedömningen. Efter Högsta domstolens avgörande i NJA 2016 s. 202 gäller nu i stället att beräkningen av anskaffningskostnaden vid förverkande enligt narkotikastrafflagen i princip ska göras innan skälighetsbedömningen. Det finns enligt vår uppfattning tills vidare inte skäl att göra någon annan bedömning avseende brott mot alkohollagstiftningen.

2.2.3 **Förverkande vid brott i näringsverksamhet**

Vid brott i näringsverksamhet bör ett förverkande först prövas enligt huvudregeln i 36 kap. 1 § BrB. Först därefter kan prövas om det uppkommit en ekonomisk fördel enligt 36 kap. 4 § BrB.

Har det uppkommit ekonomiska fördelar för näringsidkare av brott som har begåtts i näringsverksamhet ska enligt 36 kap. 4 § BrB värdet därav förklaras

⁶ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) samlar in prisuppgifter om narkotika, både gatu- och grossistpriser, och har utgett flera rapporter om det.

⁷ I NJA 1977 s. 735, NJA 2001 s. 129 och NJA 2004 s. 204.

förverkat, även när det inte följer av andra regler. Bestämmelsen är subsidiär i förhållande till andra förverkandebestämmelser på sådant sätt att den blir tillämplig endast om och i den mån sådana regler inte medför en fullständig indragning av alla vinster som har uppkommit i anledning av brottet.⁸

En förutsättning för att förverkande enligt 36 kap. 4 § BrB ska kunna ske är att det aktuella brottet är begånget i utövningen av näringsverksamhet. Brott i utövningen av näringsverksamhet kan endast begås av näringsidkare, ställföreträdare, anställd eller uppdragstagare. Även den som inte har registrerat en näringsverksamhet kan vara att betrakta som näringsidkare.⁹ För att kunna utgöra grund för ett förverkande ska brottet ingå som ett led i en näringsidkares verksamhet, dvs. det ska typiskt sett ha en anknytning till den näring som bedrivs av näringspersonen i dennes egenskap av näringsidkare, eller företrädare för, eller anställd hos den som bedriver näring.

Vad som kan förverkas har i lagtexten beskrivits som värdet av de ekonomiska fördelar som har uppkommit i anledning av brottet. Härmed avses både rena förtjänster och besparingar. Praktiskt viktiga fall är framför allt sådana då näringsidkare har underlåtit att fullgöra straffsanktionerade skyldigheter av olika slag. Anledningen till underlåtenheten kan många gånger vara just det förhållande att näringsidkaren vill spara in den kostnad som ett fullgörande av skyldigheten skulle medföra, exempelvis investering i eller användande av kostsam utrustning.

2.2.3.1 Skälighetsbedömning

Ett förverkande av en ekonomisk fördel i näringsverksamhet ska inte ske om ett sådant förverkande är oskäligt. Vid bedömningen av om så är fallet ska beaktas om det finns anledning att anta att annan betalningsskyldighet som svarar mot de ekonomiska fördelarna av brottet kommer att åläggas näringsidkaren eller annars fullgöras av denne.

Anledningen till att rekvisitet "uppenbart oskäligt" inte används har i förarbetena motiverats med att utrymmet för jämkning och eftergift av förverkande av billighetsskäl ska vara vidare på området än vad som i allmänhet brukar gälla. Detta med anledning av de varierande situationer som kan uppkomma i praktiken. Regleringen tar nämligen i första hand sikte på sådana fall där det från allmän synpunkt skulle framstå som stötande om företaget får tillgodogöra sig vinsten eller besparingen. Stor vikt bör härvid tillmätas frågan om regelöverträdelsen har skett med företagsledningens vetskap eller om ledningen åtminstone bort kunna förhindra överträdelsen. Ställningstagandet bör ske med utgångspunkt från en bedömning av om det med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter är befogat och rimligt att förverkande beslutas.

---

⁸ Se Brottsbalken – En kommentar, JUNO, 36 kap. 4 §.

⁹ För verksamhet som bedrivs av en fysisk person ska anses som näringsverksamhet krävs normalt att den bedrivs självständigt, varaktigt och i vinstsyfte.

Enligt 36 kap. 4 § BrB tredje stycket får, om bevisning om vad som ska förklaras förverkat inte alls eller endast med svårighet kan föras, värdet uppskattas till skäligt belopp.

2.2.4 Hos vem kan ett förverkande ske?

I 36 kap. 5 § BrB regleras mot vem en talan om förverkande enligt 36 kap. 1–4 §§ BrB kan föras. I 36 kap. 12–14 §§ BrB finns vissa begränsningar.¹⁰ Enligt 36 kap. 5 § BrB får förverkande ske hos:

- a) gärningsmannen eller annan som medverkat vid brottet,
- b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 §,
- d) den som efter brottet förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skälig anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Punkten a får anses vara den vanligaste situationen. Det kan särskilt påpekas att det för förverkande inte krävs att påföljd dömts ut. Det innebär att förverkande kan ske även om gärningspersonen har avlidit, brottet har preskriberats eller gärningspersonen inte är straffmyndig.¹¹

Regleringen i punkten b innebär bl.a. att en talan om förverkande även kan riktas mot en juridisk person när en företrädare för den juridiska personen begått brott i näringsverksamheten.

Punkten c innebär att förverkande kan ske hos den som inte är gärningsman men ändå beretts vinning av brottet. I brottbalkskommentaren exemplifieras situationen med en tjänstemans släkting när en muta lämnats direkt till släktingen. Punkten c nämner även näringsidkare som avses i 36 kap. 4 §.

Av punkten d följer att den som p.g.a. vissa familjerättsliga fång förvärvat egendom också kan drabbas av förverkande. I dessa fall saknar det betydelse om förvärvaren var i god tro eller inte. Förverkandetalan kan riktas även mot annan än familjemedlem om denne förvärvat egendom och haft vetskap om, eller haft skälig anledning att anta, att egendomen har samband med brott.

---

¹⁰ Från den 1 juli 2016 ges genom ändring av 36 kap. 14 § BrB (prop. 2015/16:155) utökade möjligheter att besluta om förverkande utan samband med en fällande brottmålsdom. Om det genom den brottsliga död eller genom åtalspreskription står klart att påföljd inte längre kan dömas ut för hans eller hennes brott, ska en talan om bl.a. förverkande av utbyte av ett brott ändå kunna prövas om stämning i mål om förverkande delgetts inom ett år från det att den omständigheten inträffade att påföljd inte längre kan dömas ut.

¹¹ Förutsatt att annat inte stadgas i gällande specialstraffrättslig lag om sådan tillämpas.

Tillhörde inte egendomen vid brottet någon av de personer som anges i a-c får den inte förverkas.¹² Egendom som enligt 1 c § ska anses som utbyte får dock förklaras förverkad om den egendom som den trätt i stället för tillhörde någon av a-c.

Utbyte av brott bör beräknas särskilt för var och en som drabbas av förverkande (se NJA II 1968 s. 732 f.). Huvudregeln är därför att förverkande inte ska yrkas solidariskt¹³, även om det finns ett visst utrymme för att så kan ske.¹⁴

2.3 Utvidgat förverkande

2.3.1 Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet

Med utvidgat förverkande förstås förverkande av utbyte av en inte närmare preciserad brottslig verksamhet. Tanken bakom regleringen är att det brott som en person dömts för i vissa fall är sådant att det kan läggas till grund för ett antagande om inblandning också i annan vinstbringande kriminalitet än den som personen dömts för. Enligt 36 kap. 1 b § BrB, som från den 1 juli 2016 har utökats till att gälla för fler brott än vad som gällde vid införandet, kan även i annat fall än som avses i 1 § egendom förklaras förverkad, om det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet.¹⁵ I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Enligt NJA 2010 s. 374 ska bestämmelsen tolkas så att egendom som *härör* från brottslig verksamhet kan förverkas, dvs. det behöver inte föreligga någon identitet mellan det som ska förverkas och utbytet av den brottsliga verksamheten.

Även denna förverkandeform är utformad som en särskild rättsverkan av brott. En förutsättning för att utvidgat förverkande ska kunna användas är att någon döms för ett allvarligt brott som har varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte. Detta brott kallas det *förverkandeutlösande brottet*. Som framgår av lagtexten är förverkande enligt 36 kap. 1 b § BrB subsidiärt i förhållande till förverkande enligt 1 § och kan således endast användas när möjligheterna till ”vanligt” förverkande har uttömts.

Ett yrkande om utvidgat förverkande kan framställas om följande förutsättningar är uppfyllda:

---

¹² Egendom som har varit föremål för penningtvättsbrott kan dock förverkas hos gärningspersonen eller någon annan som medverkat till brottet, även om egendomen vid brottet tillhörde någon annan, se mer om detta i RättsPM 2020:5 om penningtvätt.

¹³ NJA 2004 s. 204.

¹⁴ I flera smugglingsärenden avseende omfattande alkoholsmuggling där alkohol inte tagits i beslag har åklagare yrkat och fått bifall för solidariska värdeförverkanden avseende alkoholens värde (jfr Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 1 oktober 2019 i mål B 2437-19). Förverkande sker i de fallen med stöd av 16 § smugglingslagen.

¹⁵ Från den 1 juli 2016 gäller även utökade möjligheter att besluta om förverkande utan samband med en fällande brottmålsdom. Lagstiftningen innehåller även vissa anpassningar av möjligheterna att erkänna och verkställa förverkandebeslut från andra EU-medlemsstater.

- Den misstänkte har gjort sig skyldig till ett förverkandeutlösande brott.
- Misstänkt har tillgångar och ägande kan bevisas (tillgångar som inte är utbyte av det förverkandeutlösande brottet eller annat brott som den misstänkte åtalas för) (se avsnitt 2.3.2 och 2.3.3 angående tillgångar som den misstänkte har haft).
- Den misstänktes ekonomi (legala inkomster) kan inte förklara innehavet av tillgångarna.

För utredning av utvidgat förverkande får enligt 28 kap. 1 och 11 §§ rättegångsbalken (RB) husrannsakan och kroppsvisitation genomföras för att utröna omständigheter som har betydelse för förverkandet eller för att finna egendom som kan sakförverkas. Av åklagarens beslut bör framgå att detta är syftet eller ett av syftena med beslutet om husrannsakan. Föremål som påträffas får även tas i beslag för utredningen av utvidgat förverkande enligt 27 kap. 1 § RB.

2.3.2 Skillnaden mellan vanligt förverkande och utvidgat förverkande

Förutom att utvidgat förverkande är subsidiärt i förhållande till vanligt förverkande finns det klara skillnader mellan de olika förverkandeformerna.

Ett *vanligt förverkande* är inte beroende av om det finns tillgångar som kan sak- eller värdeförverkas. Förverkandet utgår från om det finns ett utbyte av ett konkret brott. Det som kan förverkas beräknas med utgångspunkt i vad som kan bevisas beträffande utbytet från det brottet.

Vid *utvidgat förverkande* är det en förutsättning för förverkandeyrkandet att den misstänkte har tillgångar (som ägs öppet eller dolt) och som kan förverkas, antingen som ett sakförverkande eller som ett värdeförverkande (se nedan angående tillgångar som den misstänkte har haft). Det som ska förverkas är utbytet av en inte närmare preciserad brottslighet. Åklagaren måste kunna bevisa äganderätt och sannolikheten att dessa tillgångar inte anskaffats på laglig väg.

Det bör poängteras att vid yrkande om utvidgat förverkande är det tillgångarna som sådana eller värdet av dem som yrkas förverkade. Något förbrott utifrån vilket man beräknar en brottsvinst påstås aldrig av åklagare.

2.3.3 Kan utvidgat förverkande även ske av egendom som inte påträffats och säkrats?

Högsta domstolen prövade i mål B 1487-20, "Swishöverföringarna", dom den 1 april 2021, frågan om utvidgat förverkande av värdet av egendom som inte längre är tillgänglig.

Åklagaren hade yrkat utvidgat förverkande av värdet av 380 000 kr som tidigare funnits på den tilltalades konto. Detta motsvarade del av den stora mängd insättningar via swish som gjorts till den tilltalades personkonto under

perioden mellan den 1 januari 2018 och den sista oktober 2019, minskat med en stor mängd swishöverföringar under samma period. Kontomedlen fanns inte kvar vid tidpunkten för ingripandet mot den tilltalade.

Hovrätten biföll yrkandena efter en analys av den tilltalades ekonomiska förhållanden.

Högsta domstolen anför (p. 15) att det som förverkas vid ett utvidgat förverkande är egendom som kan identifieras. Högsta domstolen bedömde talan avseende värdeförverkande av swishinsättningarna som en talan om förverkande av beräknad vinst, och ogillade yrkandet. Högsta domstolen uttalar särskilt (p. 16) att bestämmelserna om utvidgat förverkande inte ger stöd för att förverkande kan ske av en beräknad vinst. Detta gäller även om beräkningarna grundar sig på konkreta uppgifter om exempelvis penningströmmar till och från ett bankkonto.

Högsta domstolen anför vidare i domen (p. 13) att bestämmelserna om utvidgat förverkande ger ett visst utrymme för utvidgat förverkande av värdet av egendom som inte har påträffats. Så kan exempelvis vara fallet om det kan styrkas att det hos gärningsmannen "kort före" ingripandet fanns egendom, som inte längre finns tillgänglig men som ändå kan identifieras och knytas till denne. Högsta domstolen utvecklar inte vad som menas med "kort före", eller under vilka andra förhållanden som utvidgat förverkande av inte tillgänglig egendom kan ske.

Det kan finnas anledning att i rättspraxis ytterligare klargöra under vilka förutsättningar ett utvidgat förverkande kan ske av värdet av egendom som är identifierbar och kan knytas till gärningspersonen, men inte längre är tillgänglig. Klargöranden behövs särskilt vad gäller förverkande av en kontobehållning och på vilket sätt tidsaspekten påverkar möjligheten att förverka egendomen.

2.3.4 Förverkandeutlösande brott

2.3.4.1 Brott med viss straffskala och vissa särskilt angivna brott

Som framgått ovan gäller från den 1 juli 2016 utökade möjligheter till utvidgat förverkande. Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet kan nu beslutas när någon döms för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer.

Därutöver kan förverkandeformen användas när någon döms för följande.

- Dataintrång
- Utnyttjande av barn för sexuell posering
- Tagande av muta
- Givande av muta

- Barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § första stycket 1–4 BrB
- Narkotikabrott (normalgraden)
- Olovlig befattning med narkotikaprekursorer (normalgraden)
- Dopningsbrott (normalgraden)
- Narkotikasmuggling (normalgraden)
- Människosmuggling (normalgraden)
- Organiserande av människosmuggling (normalgraden)
- Annat brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer som har utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form

Vid de särskilt angivna brotten gäller alltså inte straffskalebegränsningen på fyra år.

2.3.4.2 *Brottslighet som utövats i organiserad form*

Som framgått omfattas även brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer som ett förverkandeutlösande brott om brottet har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form. Detta innebär att även brott som stöld, bedrägeri, ocker, dobbleri, skattebrott och penningtvättbrott kan bli förverkandeutlösande, dock under förutsättning att brottet har varit av beskaffenhet att ge utbyte. Med brottslighet som utövats i organiserad form avses enligt förarbetena¹⁶, precis som i 29 kap. 2 § 6 BrB, brottslighet som har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Det är inte tillräckligt att det aktuella brottet har skett i samverkan. Personerna ska ha ingått i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträckt sig längre än till enbart det aktuella brottet. Att brottet ska ha utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form innebär vidare att brottet ska ha haft ett naturligt samband med denna brottslighet, dock krävs inte att brottet begåtts av den som organiserat brottsligheten. För utvidgat förverkande enligt sjätte punkten krävs slutligen att gärningspersonens uppsåt täcker att brottet har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form.

2.3.4.3 *Brottet ska vara av beskaffenhet att kunna ge utbyte*

Oavsett om förverkande aktualiseras av ett brott med fängelse om minst fyra år i straffskalan eller av ett av de särskilt angivna brotten är en ytterligare förutsättning för förverkande att det förverkandeutlösande brottet har varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte.

---

¹⁶ Prop. 2015/16:155 s. 40.

Genom detta krav träffas följande brott.

- Brott som har vinningsrekvisit, dvs. där det som förutsättning för straffansvar uppställs att gärningen innebär vinning (t.ex. grovt bedrägeri eller grov förskingring).
- Brott för vilka vinningsrekvisit inte uppställs men som i det enskilda fallet har gett eller haft förutsättningar att ge utbyte. För att ett brott ska hänföras till denna kategori fordras att åklagaren med uppfyllande av sedvanliga beviskrav kan visa att brottet – t.ex. ett brott enligt 3 kap. BrB – verkligen varit så beskaffat, dvs. begåtts i vinstsyfte.
- Brott utan vinningsrekvisit men som till sin karaktär och, således utan att det behöver följa av omständigheterna i det enskilda fallet, är sådana att de kan ge utbyte. Till denna kategori torde kunna hänföras t.ex. smuggling, narkotikabrottslighet som består i överlåtelse, innehav i överlåtelssyfte eller förvärv i överlåtelssyfte av narkotika samt grovt skattebrott. Något utbyte behöver dock inte ha uppkommit.

Åklagaren behöver inte visa att det förverkandeutlösande brottet har gett utbyte i det enskilda fallet. Inte heller krävs att ett eventuellt utbyte har kommit gärningspersonen till del. Att annan beretts vinning är tillräckligt.

2.3.4.4 *Även osjälvständiga brottsformer omfattas*

Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet kan beslutas också vid försök, förberedelse och stämpling till ett förverkandeutlösande brott samt vid anstiftan och medhjälp.

2.3.5 **Vad kan förverkas?**

2.3.5.1 *Utbyte av brottslig verksamhet*

Till skillnad mot vad som gäller vid "vanligt" förverkande krävs inte att det som förverkas kan knytas till ett visst konkret brott. Åklagaren är därmed befriad från att behöva ange eller bevisa från vilket eller vilka enskilda brott som egendomen härrör eller att på annat sätt precisera vari den brottsliga verksamheten bestått. Inte heller krävs för förverkande att den som döms för det förverkandeutlösande brottet själv varit delaktig i eller haft kännedom om den brottsliga verksamheten.

Liksom vid annat utbytesförverkande kan såväl sak- som värdeförverkande komma i fråga.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2010 s. 374 bland annat behandlat frågan om möjligheterna till sakförverkande vid utvidgat förverkande och kommit fram till att sakförverkande gäller som huvudregel. Vidare kom Högsta domstolen fram till att 36 kap. 1 b § BrB ska tolkas så att det är tillräckligt att det är klart mer sannolikt att egendomen *härrör* från brottslig verksamhet. Detta innebär att inte endast materiella tillgångar som direkt

genererats av brottslig verksamhet utan också andra tillgångar som den dömda kunnat förvärva till följd av vinning av den brottsliga verksamheten kan förverkas.

När förutsättningar saknas för ett sakförverkande, exempelvis när egendomen utgörs av fast egendom eller medel inestående på bankkonton, får egendomen förverkas genom att ett belopp motsvarande egendomens värde förverkas. Eftersom utvidgat förverkande tar sikte på förverkande av viss egendom, exempelvis en fastighet, är det viktigt att värdeförverkandet utformas så att det belopp som yrkas förverkat motsvarar egendomens värde vid tidpunkten för domstolens prövning. I annat fall finns risk för att domstolen förverkar ett belopp som understiger eller överstiger egendomens värde vid Kronofogdens verkställighet.

Även i andra fall när inte hela egendomen kan sakförverkas, exempelvis när den misstänkte endast äger en del av egendomen, får förverkandeyrkandet utformas som ett värdeförverkande.

2.3.5.2 *Beviskravet för att egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet*

Det är åklagaren som har bevisbördan för att den egendom som avses med förverkandeyrkandet härrör från brottslig verksamhet. Sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten behöver inte styrkas fullt ut. För att förverkande ska få ske är det tillräckligt att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Härav följer

- att vad åklagaren påstår måste vara sannolikt i sig samt
- att sannolikheten för påståendet på ett tydligt sätt ska överträffa sannolikheten för att det förhåller sig på motsatt sätt.

Det uppställda beviskravet ligger mellan "sannolikt" och "ställt utom rimligt tvivel" och är konstruerat i särskilt syfte att möjliggöra sambandsbedömningar som består i att mot varandra väga konkurrerande och var för sig mer eller mindre sannolika förklaringar till en viss egendoms ursprung. En helhetsbedömning ska därvid göras. I propositionen¹⁷ sägs följande om den bedömning som ska göras.

"Av särskild betydelse vid en sådan bedömning torde oftast bli bl.a. egendomens beskaffenhet och de omständigheter under vilka den påträffats samt hur allt detta förhåller sig till vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden.

Vad som allmänt sett talar för att viss egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet är att tillgångarna framstår som orimliga med hänsyn till innehavarens reella möjligheter att på laglig väg bygga upp och bibehålla en förmögenhet. Om man hos någon som saknar förvärvsinkomst anträffar dyra

---

¹⁷ Prop. 2007/08:68 s. 95–96.

kapitalvaror eller lyxartiklar, är detta givetvis sådant som kan tyda på att egendomen inte har åtkommit på laglig väg. Även den omständigheten att en opåkallat stor summa pengar förvaras i en bostad eller lokal kan indikera något motsvarande. Det finns då anledning att anta att det kan röra sig om medel som på grund av sitt brottsliga ursprung inte kan hanteras med anlitande av bank eller finansieringsföretag. Att dyrbar egendom påstås ha förvärvats mot kontant betalning och utan samtidigt upprättande av handlingar som styrker köp och försäljning är ytterligare omständigheter som kan tyda på att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet.

Vad som å andra sidan kan tala emot att det är fråga om sådant utbyte är att den hos vilken egendomen anträffas har förvärvsinkomster i paritet med vad som kan krävas för att anskaffa egendomen eller att det på andra vägar framkommer rimliga förklaringar till innehavet. Sådana förklaringar kan givetvis komma att involvera även närståendes ekonomiska förhållanden. Att det finns fullständig dokumentation om olika ekonomiska transaktioner och att normala betalningssätt därvid kommit till användning är också sådant som kan tala emot att egendomen har sitt ursprung i brottslig verksamhet.”

2.3.6 Hos vem kan ett förverkande ske?

Reglerna för vilka personer en talan om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet kan föras mot skiljer sig något från vad som gäller för förverkande i övrigt.

Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet får enligt 36 kap. 5 a § BrB ske hos:

- Gärningsmannen eller annan som medverkat till det brott som förverkandet grundas på (dvs. det förverkandeutlösande brottet, inte den brottslighet som genererat utbytet),
- den som förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva eller
- den som förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skälig anledning att anta att egendomen har samband med brottslig verksamhet.

Förverkande kan ske hos såväl fysiska som juridiska personer. En förutsättning för att förverkande ska kunna ske hos någon annan än den dömda är att det kan styrkas att egendom som utgör utbyte av brottslig verksamhet har förvärvats från den dömda personen. Den omständigheten att det har skett ett förvärv omfattas alltså av sedvanliga beviskrav.

Förverkande mot en person kan bara avse den rätt som han eller hon har. Särskild rätt till förverkad egendom består om inte även den särskilda rätten förklaras förverkad, se 36 kap. 5 b § BrB första stycket. Bevisbördan ligger på åklagaren och här finns ingen lättnad i beviskravet. Det får dock antas att omständigheter som är av betydelse för bedömningen av om egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet i många fall kan vara av betydelse för att

avgöra vem som äger egendomen. Om en person bär egendom, såsom kontanter, på sig är detta en omständighet som talar starkt för att personen är ägare till egendomen (jämför 4 kap. 18 § utsökningsbalken (UB)).¹⁸

2.3.7 Förverkande ska kunna ske partiellt eller helt underlåtas

Som tidigare framgått får ett förverkande av utbyte av brottslig verksamhet inte beslutas om det är oskäligt. Om domstolens bedömning utmynnar i att förverkande är oskäligt, kan den allt efter omständigheterna välja att antingen helt underlåta åtgärden eller besluta om partiellt förverkande.

I förarbetena¹⁹ finns utförligt angivet vad som bör beaktas vid skälighetsbedömningen.

Högsta domstolen har i NJA 2016 s. 641 (p. 14) uttalat att det vid skälighetsbedömningen i allmänhet inte bör få någon betydelse, när det gäller förverkande som endast innebär ett ianspråktagande av utbyte av brottslig verksamhet och som sker hos gärningsmannen, att straffvärdet för det förverkandeutlösande brottet är lågt. I målet dömdes den tilltalade för främst narkotikabrottslighet till fängelse i tre månader. Förverkande av 7 900 kronor i sedlar ansågs i detta fall inte vara oskäligt.²⁰

2.3.8 Talan om utvidgat förverkande

2.3.8.1 *Talan mot den som åtalas för det förverkandeutlösande brottet*

En talan om utvidgat förverkande mot den som åtalas för det förverkandeutlösande brottet ska alltid väckas i samband med åtalet för det brottet. En sådan talan kan inte avskiljas för handläggning i särskild ordning.

2.3.8.2 *Talan mot annan fysisk eller juridisk person*

En talan om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet (utvidgat förverkande) ska alltid föras i särskild ordning, om den riktar sig mot någon annan än gärningspersonen eller den som har medverkat till det förverkandeutlösande brottet. Talan får inte väckas förrän det föreligger ett laga-kraftvunnet avgörande i målet om det förverkandeutlösande brottet. En talan ska väckas inom ett år från det att domen i det aktuella brottmålet vann laga kraft. Bestämmelser om förfarandet i dessa fall framgår av lagen (2008:369) om förfarandet vid förverkande av utbyte av brottslig verksamhet i vissa fall. Av lagen framgår att som huvudregel gäller reglerna i RB om åtal för brott som har ett års fängelse eller mer i straffskalan. Det innebär bl.a. att talan ska utformas i enlighet med vad som gäller för stämningsansökan i brottmål, att nämndemän ska ingå i rätten när förverkandefrågan prövas samt att krav på

---

¹⁸ Se NJA 2016 s.641 p. 12.

¹⁹ Prop. 2007/08:68 s. 97.

²⁰ Angående skälighetsbedömning vid samtida yrkande om utvidgat förverkande och förverkande enligt 9 § penningtvättsbrottslagen, se Svea hovrätts dom i mål den 23 april 2020 i B 1468-20 och riksåklagarens svarsskrivelse i AMR-4463-20.

prövningstillstånd inte ska uppställas vid överklagande till hovrätten. Det innebär också att även den mot vilken talan förs i särskild ordning har rätt till offentlig försvarare.

2.3.9 Övergångsbestämmelser

Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet får inte beslutas om det förverkandeutlösande brottet har begåtts före ikraftträdandet av bestämmelserna dvs. den 1 juli 2008 samt före den 1 juli 2016 för de brott som då tillkommit genom ändringen av 36 kap. 1 b § BrB. Detta anses inte hindra att förverkande sker av utbyte av sådan brottslig verksamhet som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

2.4 Exempel på utbyte av ett brott (sak- och värdeförverkande) och utvidgat förverkande

En person grips för innehav och överlåtelse av narkotika. Vid gripandet tas, förutom narkotika, 5 000 kr i ett kuvert, som är ersättning för överlåten narkotika, i beslag. Det framkommer vidare uppgifter om att överlåtelse skett för ytterligare 5 000 kr. Den misstänkte har således sålt narkotika för 10 000 kr. De 5 000 kr som finns i beslag yrkas förverkade (sakförverkande) såsom utbyte av brott enligt 6 § narkotikastrafflagen. Resterande del av vinsten yrkas förverkad som ett värdeförverkande, dvs. att den misstänkte förpliktas att betala 5 000 kr, med avdrag för anskaffningskostnader, såsom utbyte av brott enligt samma paragraf.

För att egendom ska kunna sakförverkas krävs att det föreligger identitet mellan den egendom som yrkas förverkad och utbytet. Det är i första hand när kontanter påträffas och tas i beslag som denna fråga blir aktuell. För att de i beslag tagna kontanterna ska kunna sakförverkas måste det kunna bevisas att kontanterna är utbytet av brottet, vanligtvis betalning vid någon försäljning, och inte några andra kontanter. Detta krav på identitet vid sakförverkande gäller endast vid utbyte av ett brott och inte vid utvidgat förverkande.

Om det inte går att bevisa identitet mellan i beslag tagna sedlar och de sedlar som tagits emot som ersättning för den sålda narkotikan kan sedlarna istället tas i förvar för att säkra egendomen inför ett värdeförverkande.

För det fall det inte går att bevisa att personen överhuvudtaget har överlåtit utan endast innehaft narkotikan, kan pengarna istället vara kvar i beslag för att förverkas enligt 36 kap. 1 b § BrB (utvidgat förverkande). En prövning får då göras om det är klart mera sannolikt att pengarna härrör från brottslig verksamhet.

2.5 Andra möjligheter att angripa brottsvinster

2.5.1 Skadestånd

Utdömande av vissa skadestånd kan ses som ett sätt att återföra utbyte av brott, även om det inte är det primära syftet med ett skadestånd.

Åklagaren är enligt 22 kap. 2 § RB i stor utsträckning skyldig att föra målsägandens talan om skadestånd.

Avser skadeståndstalan en vara som är tillgripen i butik ska skadeståndsanspråket inte omfatta moms. Det innebär att det finns anledning att fundera över om värdet/vinningen motsvarande moms på en tillgripen vara kan yrkas förverkat (i de fall varan inte kan återlämnas och inte heller sakförverkas). Någon direkt ledning kan inte utläsas i förarbetena. Enligt vår uppfattning är det rimligt att detta värde/vinning förverkas. Sådana förverkandeyrkanden brukar också, enligt vad som erfarits av Utvecklingscentrum, bifallas av underrätter. Följande exempel kan ges.

En person stjälar en jacka värd 2 000 kr i en butik. Jackan finns inte kvar, men personen erkänner att denne stulit jackan. Butiken har rätt till skadestånd med 2 000 kr minus moms, dvs. 1 600 kr. Under dessa omständigheter är det också rimligt att yrka att den återstående vinningen av brottet, i detta fall 400 kr, förverkas enligt 36 kap. 1 § BrB.

För mer information om detta och om skadestånd hänvisas till RättsPM 2018:2 Skadestånd – Om åklagarens uppgift att föra målsägandens talan. Där finns en sammanställning av de viktigaste bestämmelserna som reglerar olika åtgärder till målsägandens förmån som åklagaren har att vidta eller ta ställning till när det gäller skadestånd. Fokus ligger på de processuella regler som styr åklagarnas skyldighet och behörighet.

2.5.2 Förverkande av egendom som varit föremål för brott

I specialstraffrätten finns ibland möjlighet att förverka egendom som varit föremål för brott. Så gäller exempelvis för narkotika, eller dess värde, enligt narkotikastrafflagen, för egendom som varit föremål för brott enligt penningtvättsbrottslagen och varor som varit föremål för brott enligt smugglingslagen.

Enligt 16 § smugglingslagen ska en vara som varit föremål för brott förklaras förverkad om det inte är uppenbart oskäligt. I *NJA 2020 s. 767 "De tretton armbandsuren"*, som gällde ett antal klockor som förts in i strid med tullföreskrifterna, har Högsta domstolen uttalat att man vid skälighetsbedömningen ska utgå från det värde som den drabbade/tilltalade direkt går miste om vid ett förverkande (i aktuellt fall anskaffningsvärdet). Den eventuella förtjänst som den tilltalade hade kunnat göra om egendomen inte hade förverkats ska inte ges någon betydelse. Den tilltalade hade invänt att det legala marknadsvärdet, som var betydligt högre än anskaffningsvärdet, skulle vara utgångspunkten för skälighetsbedömningen. Vidare ansåg Högsta

domstolen att värdet bör bedömas med utgångspunkt i tidpunkten för gärningen, vilket innebär att en eventuell värdeminskning eller värdeökning i tiden därefter som huvudregel inte bör ha betydelse för skälighetsbedömningen. Högsta domstolens uttalande skulle även kunna tjäna som vägledning för vilket värde man ska utgå från vid skälighetsbedömning vid sakförverkande enligt 36 kap. BrB.

Egendom som varit föremål för penningtvättsbrott utgör normalt inte utbyte av penningtvättsbrottet utan av ett förbrott. För att säkerställa att sådan egendom kan förverkas direkt hos penningtvättaren och inte bara hos gärningspersonen för förbrottet har i penningtvättsbrottslagen införts kompletterande bestämmelser kring hos vem förverkande kan ske. Detta innebär att det är möjligt att förverka egendom som varit föremål för brott hos gärningspersonen även om denne inte äger egendomen.

Förverkande kan dock inte ske av egendom som varit föremål näringspenningtvätt. I dessa fall kan egendomen i stället tas i förvar enligt stöldgodslagen.

Läs mer om förverkande vid penningtvättsbrott i RättsPM 2020:5 om penningtvätt.

2.5.3 Förvar enligt stöldgodslagen

I vissa fall, exempelvis när det inte är utrett om egendomen härrör från brott, är det inte aktuellt med förverkande. Som ovan angetts får förverkande t.ex. inte ske vid näringspenningtvätt utan i sådana situationer kan egendomen i stället tas i förvar enligt stöldgodslagen. Detsamma gäller vid näringshäleri och häleriförseelse enligt 9 kap. 7 § andra stycket 1 BrB. Stöldgodslagen kan även tillämpas exempelvis när stöldgods har anträffats hos någon som uppenbart saknar rätt till föremålet eller när ägaren eller annan som har rätt till stöldgodset inte gör anspråk på föremålet.

Beslut om att ta egendom i förvar enligt stöldgodslagen meddelas enligt huvudregeln av allmän domstol efter yrkande av åklagaren, vanligen i samband med att någon åtalas för brott. Åklagaren har även under vissa förutsättningar möjlighet att själv besluta om förvar enligt stöldgodslagen.²¹

Läs mer om förvar enligt stöldgodslagen i Beslagshandboken och i RättsPM 2020:5 om penningtvätt.

2.5.4 Företagsbot

Företagsboten inträder vid sidan av eventuella förverkanden som ett klander mot företag för brott som har förövats i verksamheten. Företagsboten förutsätter inte att det finns kända tillgångar. Bestämmelserna är obligatoriska och åklagare är skyldig att föra talan om företagsbot om förutsättningar finns.

---

²¹ 2 § tredje stycket stöldgodslagen.

Enligt 36 kap. 7 § BrB ska bl.a. ett företag under vissa förutsättningar åläggas företagsbot för brott som begåtts i utövningen av näringsverksamhet.

Företagsbot är konstruerad som en särskild rättsverkan. Regleringen runt förverkanden och företagsbot i 36 kap. BrB innebär att vinster eller ekonomiska fördelar som har uppkommit hos näringsidkaren till följd av brottet ska bli föremål för förverkande enligt allmänna eller särskilda förverkanderegler, i sista hand enligt 36 kap. 4 § BrB, även i de fall då företagsbot åläggs.

För mer information företagsbot hänvisas till handboken om företagsbot och Ekobrottsmyndighetens Aktuella Rättsfrågor (ARF) 2014:4 om Företagsbotens storlek i ekomål och vissa handläggningsråd, reviderad i april 2019.

2.6 Information om tillgångar till Kronofogden

När ett beslut om beslag eller förvar av egendom hävs uppkommer frågan om möjligheten för polis och åklagare att underrätta Kronofogden om att den misstänkte kommer att återfå egendom som skulle kunna utmätas för dennes skulder. Samma fråga uppstår när domstol häver beslag, kvarstad eller lämnar en begäran om kvarstad utan bifall. Lämnande av uppgifter till Kronofogden i dessa situationer ska prövas enligt den s.k. generalklausulen i 10 kap. 27 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

2.6.1 Något om sekretesslagstiftningen – en möjlighet

Sekretess gäller inte enbart i förhållande till enskilda utan även mellan myndigheter. Det uppgiftsutbyte som sker mellan myndigheter grundas i stor utsträckning på bestämmelsen i 10 kap. 27 § OSL. I denna bestämmelse anges att sekretess inte hindrar att uppgifter lämnas från en myndighet till en annan, om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Den sekretess som ett uppgiftslämnande vanligtvis måste prövas mot är sekretessen för enskildas ekonomiska förhållanden i 35 kap. 1 § OSL. En bedömning av om uppgifter kan lämnas till en annan myndighet ska göras i varje enskilt fall.

I ärenden kan framkomma sådana uppgifter om den misstänkte att det är uppenbart att intresset av att lämna uppgifter till en annan myndighet har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Det kan vara fråga om skuldsatta personer som aktivt försöker dölja sina tillgångar genom att låta andra personer stå som ägare. Det kan vara personer som har tillgångar av inte obetydligt värde som på annat sätt hålls okända för myndigheterna, exempelvis svarta inkomster. En prövning i dessa situationer leder många gånger till att uppgifter om tillgångar, exempelvis vid hävande av beslag, kan lämnas till Kronofogden. Prövningen ska göras av förundersökningsledaren och tjänsteanteckning ska upprättas och diarieföras.²²

---

²² Se bl.a. JO beslut 2017-02-22 i dnr 4197-2015 sid 4.

Generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL ska således ses som en möjlighet för myndigheterna att samordnat och målinriktat arbeta för att angripa vinster av brott.

3 Finansiella utredningar

Åklagaren bör tidigt överväga om en finansiell utredning bör genomföras och hur omfattande den ska vara och vilken inriktning den ska ha. Revisorn och ekorevisorn, som finns på Åklagarmyndigheten respektive Ekobrottsmyndigheten, har här en viktig roll och kan biträda åklagaren i många delar. Själva utredningen genomförs dock oftast av utredaren, den finansiella utredaren eller tillgångsutredaren på polisen eller Ekobrottsmyndigheten.

3.1 Vad är en finansiell utredning?

Financial Action Task Force (FATF), som är ett mellanstatligt organ som Sverige är medlem av, har tagit fram en definition av en finansiell utredning, vilken medlemsländerna har förbundit sig att hålla sig till.

En finansiell utredning är en undersökning av finansiella ärenden i samband med brottslig verksamhet, vars syfte är att:

- a) Fastställa de kriminella nätverkens och/eller brottslighetens omfattning,
- b) identifiera, beräkna och spåra vinning av brott, penningmedel för terroristverksamhet eller andra tillgångar som är, eller kan bli, föremål för förverkande och
- c) ta fram bevis som kan användas i straffrättsliga förfaranden.

3.2 När ska en finansiell utredning genomföras?

En åklagare bör *så tidigt som möjligt* i en förundersökning ta ställning till om det bör genomföras en särskild utredning av en misstänkts tillgångar och alltid i följande situationer:

- När det kan förväntas att den misstänkte i domen kommer att åläggas en omfattande betalningsskyldighet i form av skadestånd, företagsbot eller värdeförverkande.
- När det brott som utreds kan medföra ett utvidgat förverkande.
- När det kan vara av värde som bevisning för den brottsliga gärningen.

3.3 Åklagarens direktiv i samband med finansiella utredningar

Åklagaren bör tidigt i utredningen lämna direktiv om följande.

- Vilken typ av finansiell utredning som ska göras
- Syftet med utredningen d.v.s. för vilka rättsliga institut är utredningen tänkt att användas t.ex. olika former av förverkande
- Vilka ekonomiska förhållanden ska särskilt belysas
- Vilka personer ska omfattas och vilken tidsperiod
- Vilka följdanalyser ska göras
- När i utredningen ska åtgärderna genomföras
- Utredda om det finns behov att skyndsamt säkra egendom
- Utredda om det finns risk för undandragande och i så fall varför
- Vilken information om brottsvinning och tillgångar som ska samlas in vid spaning, telefonavlyssning etc.
- När den misstänkte ska höras om tillgångar och övrig ekonomi och om det finns några specifika frågor som bör ställas

3.3.1 Direktiv i CÅBRA avseende finansiella utredningar

I Cåbra finns mallar för direktiv avseende finansiella utredningar. Mallarna finns att hitta under elektroniska direktiv till polisen och det finns fyra olika direktivmallar att välja bland:

1. Finansiell förenklad utredning
2. Finansiell förenklad utredning med engagemang från bank
3. Finansiell förenklad utredning med engagemangsbesked och kontoutdrag från bank
4. Fördjupad finansiell utredning

Av mallarna framgår vad syftet är med den finansiella utredningen, vilka ekonomiska förhållanden som ska belysas, vilka personer som ska omfattas och vilken tidsperiod, hur redovisningen ska ske samt övrigt av intresse.

Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens statistik över finansiella utredningar utgår bl.a. från direktiven om finansiell utredning. För att statistiken ska bli rättvisande är det därför viktigt att ett direktiv skrivs per berörd person.

3.3.2 Myndighetsgemensamt metodstöd för finansiella utredningar

Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Kronofogden, Försäkringskassan, Polisen, Skatteverket och Tullverket har gemensamt tagit fram ett

metodstöd för finansiella utredningar. Metodstödet uppdaterades senast i september 2020 och finns publicerat på Rånet och Ekonätet. I metodstödet finns vägledning och även mallar på hur finansiella utredningar bör se ut. Ovan nämnda mallar för direktiv hänvisar också till metodstödet avseende bl.a. hur den finansiella utredningen ska redovisas. Det som nedan sägs om hur en finansiell utredning utförs är i huvudsak hämtat från metodstödet.

3.4 Vad är syftet med en finansiell utredning och i vilket skede i utredningen ska den genomföras?

Genom en finansiell utredning sker en aktiv kartläggning av den misstänktes tillgångar och övriga ekonomiska förhållanden. Om utredningen ska bli framgångsrik är det många gånger nödvändigt att informationsinsamlandet påbörjas *så tidigt som det bara är möjligt*.

3.4.1 Utredda brottsutbyte

Huvudsyftet med en finansiell utredning är att i så stor utsträckning som möjligt se till att en misstänkt person dels betalar skadestånd, dels inte får behålla det som kan ha tjänats på brott eller brottslig verksamhet. Beroende på om det är en kommande betalningsförpliktelse som ska säkras eller om det är förutsättningarna för ett utvidgat förverkande som ska utredas kan utredningen ha olika inriktningar. Dessa kan i huvudsak delas upp enligt följande:

- Hitta tillgångar som kan säkras för betalning av skadestånd, företagsbot och förverkande vid utbyte av brott och utvidgat förverkande.
- Kontrollera om det finns risk för att den misstänkte undandrar sig kommande betalningsskyldigheter, dvs. om det finns förutsättning för förvar och kvarstad.
- Kartlägga om en misstänkt har haft ekonomisk förmåga att med legala medel skaffa sig de tillgångar som personen innehar, dvs. om det finns förutsättning för ett utvidgat förverkande.

Ska utredningen användas som underlag för att ta tillgångar i förvar och kvarstad är det tillräckligt att utreda om den misstänkte äger eller enligt utsökningsbalkens regler ska anses äga tillgången samt att det finns risk för att den misstänkte undandrar sig betalning.

Om utredningen istället ska användas för ett utvidgat förverkande är det inte tillräckligt att tillgångarna kan tas i förvar/kvarstad eller beslag. För att tillgången ska kunna förverkas genom ett utvidgat förverkande måste åklagaren, med sedvanliga beviskrav, kunna bevisa att den misstänkte *äger* tillgången. Som anförts ovan under avsnitt 2.3.3 har Högsta domstolen i mål B 1487-20, "Swishöverföringarna", konstaterat att det även finns ett visst utrymme för utvidgat förverkande av egendom som inte längre är tillgänglig, bland annat

om det kan styrkas att det hos gärningsmannen "kort före" ingripandet fanns sådan egendom. Utredningen måste därför innehålla omständigheter som bevisar äganderätt. Utöver bevis om äganderätt måste utredningen även innehålla uppgifter om den misstänktes ekonomi, för att visa att den misstänkte inte har haft förmåga att skaffa tillgången med sina legalt intjänade medel.

3.4.2 Utredda brottet

Det kan även finnas andra syften med att följa pengarna i en brottsutredning och kartlägga den misstänktes ekonomi. En finansiell utredning kan utföras i syfte att:

- Fastställa de kriminella nätverkens och/eller brottslighetens omfattning
- Fastställa var den misstänkte har varit eller inte varit
- Ta fram bevis för den brottsliga gärningen

3.4.2.1 *Exempel på när en finansiell utredning även använts för att utreda brottet*

Grovt barnpornografibrott

I en förundersökning gällande grovt barnpornografibrott med internationell koppling gjordes en ekonomisk kartläggning av den misstänktes ekonomi. Den finansiella utredningen ledde till, förutom att utbytet av brottet och kvarstadsyrkandet kunde beräknas och säkras, att både fotografer, beställare och vissa brottsoffer i utredningen kunde identifieras.

Grovt penningtvättsbrott

I ett ärende som rörde grovt penningtvättsbrott gjordes en tillgångsutredning för att utgöra bevis för att pengar som två personer hanterat "härörde från brottslig verksamhet". Tillgångsutredningen syftade till att bevisa att de åtalade inte hade legala inkomster i paritet med de beslagtagna pengarna. Åklagaren åberopade även annan bevisning för att bevisa pengarnas ursprung som t.ex. spaningsiakttagelser och kontaktlistor från de tilltalades telefoner. Båda de åtalade personerna dömdes för grovt penningtvättsbrott.

3.5 Steg 1 – Förenklad finansiell utredning

Arbetet med den finansiella utredningen bör som ett första steg inledas med en förenklad finansiell utredning (tidigare kallad förenklad tillgångsutredning) på misstänkta personer i ärendet för att utreda om de har egendom eller pengar som kan säkras för ett kommande yrkande om skadestånd, företagsbot, förverkande m.m.

När den misstänkte har inga eller obetydliga inkomster räcker det många gånger med en förenklad finansiell utredning för att bevisa att den

misstänktes tillgångar klart mera sannolikt härrör från brottslig verksamhet och därmed kan förverkas enligt reglerna om utvidgat förverkande.

En förenklad finansiell utredning innehåller följande:

- Folkbokföringsuppgifter
- Offentliga taxeringsuppgifter 5 år tillbaka i tiden
- Fastighetsinnehav
- Aktuella skulder hos Kronofogden
- Bolagsengagemang
- Innehav av fordon
- Kontoutdrag och engagemangsbesked – om förundersökningsledaren särskilt gett direktiv om det

Uppgifterna sammanställs sedan i den förenklade finansiella utredningen.²³

Den förenklade utredningen avslutas med en sammanfattning av resultaten med förslag om eventuella ytterligare utredningsåtgärder. I dialog med åklagaren går också utredaren/ekorevisorn igenom vilken typ av förverkanden som kan komma ifråga, baserat på brottsmisstankarna och vad den förenklade finansiella utredningen har visat.

Om den förenklade finansiella utredningen indikerar att den misstänkte inte är en intressant person att arbeta vidare med ur ett tillgångs-/förverkandeperspektiv kan personen avföras från den delen av utredningen som avser tillgångar. Åklagaren och utredaren/ekorevisorn samråder om vilka åtgärder som ska vidtas i det fortsatta utredningsarbetet.²⁴

3.6 Steg 2 – Fördjupad finansiell utredning

Om den förenklade finansiella utredningen leder till att ytterligare utredningsåtgärder kring den misstänktes ekonomi företas resulterar detta i en s.k. fördjupad finansiell utredning (tidigare kallad fördjupad tillgångsutredning). En sådan utredning omfattar alla utredningsåtgärder utöver vad som ingår i en förenklad finansiell utredning.

Innan beslut och direktiv om en fördjupad finansiell utredning tas är det lämpligt att beakta om det finns möjligheter att genomföra en sådan med hänsyn till utredningstiden, särskilt om den misstänkte är frihetsberövad.

Typexempel på utredningsåtgärder i en fördjupad utredning är:

- Förhör med misstänkta angående deras tillgångar och legala

---

²³ Metodstöd för finansiella utredningar, bilaga 5 A Förenklad finansiell utredning.

²⁴ A.a. Metodstöd för finansiella utredningar, s. 8.

anskaffningsförmåga för dessa.²⁵

- Inhämtning av bankuppgifter, t.ex. kontoutdrag, engagemangsbesked m.m. (om detta inte har gjorts tidigare i den förenklade tillgångsutredningen).
- Analys av kontoutdrag, penningflöden m.m.
- Kartläggning av ägarförhållanden kring bulvanägda tillgångar²⁶, som t.ex. bilar, genom analys av telefonavlyssning, granskning av kontouppgifter för att få svar på frågor om vem som betalar för försäkring, reparationer m.m.
- Beräkning av brottsvinster.
- Polisiär information (t.ex. förekomst i STORM-registret av trafikstopp i misstänkt bulvanägda fordon).
- Kontantberäkning.

Det är viktigt att den misstänkte tidigt hörs om sina tillgångar och sin övriga ekonomi. Syftet med detta är att dels ge underlag för fortsatt utredning, dels förhindra att den misstänkte får tillfälle att ge olika förklaringar som senare kan bli svåra att motbevisa i utredningen. Den misstänktes invändningar under förhøret blir styrande för den fortsatta utredningen.

Inhämtning av uppgifter i den fördjupade finansiella utredningen görs utifrån vissa informationskällor²⁷. Uppgifterna sammanställs sedan på ett överskådligt sätt.²⁸

3.6.1 Exempel på finansiell utredning vid utvidgat förverkande

Under en förundersökning rörande grovt narkotikabrott, ett förverkande-utlösande brott, framkommer att den misstänkte dels äger en nyare bil, dels äger en bostadsrätt som inte är belånad. Vid en granskning av den misstänktes ekonomi framkommer att denne varje månad erhåller lön och bidrag med sammanlagt 20 000 kr. I den finansiella utredningen framkommer inga ytterligare legalt intjänade medel. Av kontoutdrag framkommer vidare att denne har löpande utgifter som uppgår till 18 000 kr. Vid husrannsakan har påträffats räkningar från kreditkorts företag som visar att den misstänkte varje månad spenderar stora summor på restaurangbesök och resor. Varje månad visar ett underskott på mellan 5 000 och 10 000 kr. Den ekonomiska situationen var densamma vid tidpunkten för dels förvärvet av bilen, dels förvärvet av bostadsrätten. Utredningen visar således att den misstänkte

---

²⁵ A.a. Metodstöd för finansiella utredningar, bilaga 4 Förslag på förhørsfrågor.

²⁶ A.a. Metodstöd för finansiella utredningar, bilaga 3 Kronofogdens arbete kring dold äganderätt.

²⁷ A.a. Metodstöd för finansiella utredningar, bilaga 1 Lathund för informationsinhämtning.

²⁸ A.a. Metodstöd för finansiella utredningar, bilaga 5 B Mall dokumentation finansiell utredning.

måste ha finansierat tillgångarna med något annat än sina legala inkomster. Om inga andra omständigheter framkommer är det klart mer sannolikt att tillgångarna härrör från brottslig verksamhet än så inte är fallet.

3.6.2 Exempel på utredning om bulvanägd bil

I ett ärende om mord och utpressning m.m. i gängmiljö kartlades gängledarens tillgångar av polisens finansiella utredare. Genom telefonavlyssning samt fysisk spaning framgick att gängledaren brukade en bil av nyare modell, som stod skriven på den misstänktes 85-årige morfar som saknade körkort. En fördjupad tillgångsutredning gjordes avseende gängledaren, där all information som pekade mot att det var han som var den faktiske ägaren till bilen sammanställdes enligt följande.

- Ett antal avlyssnade samtal där den misstänkte pratade om bilen som "min bil".
- Tjänsteanteckningar från poliser som varit med vid bevakade möten och telefonsamtal med den misstänkte på häktet och som då hört när den misstänkte bad flickvännen att "sälja bilen". Poliserna hördes även under rättegången.
- Utdrag ur polisens ärenderapporteringsystem STORM som visade att ett stort antal stopp och kontroller gjorts av bilen och att i stor sett vid alla tillfällen hade bilen framförts av gängledaren själv.
- Förhör med bl.a. den registrerade ägaren och den tidigare ägaren till bilen.

Bilen togs i beslag och yrkades förverkad enligt reglerna om utvidgat förverkande. Domstolen förverkade bilen eftersom det av tillgångsutredningen stod klart att gängledaren var den faktiske ägaren och att det var klart mera sannolikt att bilen hade anskaffats med medel från brottslig verksamhet än att så inte var fallet.

3.7 Kontakt med Kronofogden?

Finns restförda skulder kan fråga uppkomma om att lämna information om egendom som påträffats under brottsutredningen för att Kronofogden ska kunna vidta åtgärder för att driva in de obetalda skulderna.

Lämnande av uppgifter till Kronofogden i dessa situationer ska prövas enligt den s.k. generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL. Prövningen ska ske av förundersökningsledaren och ska noteras i en tjänsteanteckning som ska diarieföras.

3.8 Tillgångar i utlandet

3.8.1 Ett första steg – ARO och CARIN

Den misstänkte kan även ha tillgångar i utlandet. Som ett första steg för att få bekräftat att den misstänkte har tillgångar i utlandet kan internationella kontakter användas.

Inom EU finns sedan 2008 särskilda nationella enheter, Asset Recovery Offices (ARO) för operativt internationellt samarbete med att återföra brottsvinster och bekämpa penningtvätt. I Sverige finns två ARO – ett vid Ekobrottsmyndigheten och ett vid Polismyndigheten. ARO kan hjälpa till med att bland annat kontrollera om personer eller företag har tillgångar i något annat EU-land. De kan även hjälpa till med att inhämta annan information som kan behövas för att utländska tillgångar ska kunna säkras.

Camden Asset Recovery Inter-Agency Network (CARIN) är ett informellt nätverk av kontaktpunkter och ett samarbetsorgan för att underlätta internationella operativa kontakter och insatser avseende brottsutbytesfrågor samt verka för att utveckla det internationella samarbetet inom området. Informationsutbytet har till syfte att identifiera, spåra och säkra utbyte av brott men kan även gälla lagstiftning och hur man t.ex. går tillväga för att få information om en viss persons innehav av bankkonton eller fastigheter i ett annat land. Närmare 60 länder och organisationer är för närvarande representerade i CARIN. Varje land har utsett två kontaktpunkter, varav en är utredare och en åklagare, undersökningsdomare eller annan tjänsteman med liknande behörighet. Kontaktytor finns därutöver mot ytterligare ett 60-tal länder och organisationer över stora delar av världen.

3.8.1.1 *Hur kan åklagaren använda ARO och CARIN?*

När det finns anledning att misstänka att tillgångar finns utanför Sverige kan åklagaren själv, eller den utredare eller revisor som fått direktiv om det, kontakta Sveriges kontor för ARO och kontaktpunkter för CARIN via samma e-postadress; brottsutbyte@ekobrottsmyndigheten.se (mer information finns på Ekonätet).

Kontakten sker ARO-kontor till ARO-kontor och i CARIN kontaktperson till kontaktperson. Åklagaren lämnar därför förfrågan till ett av de svenska ARO-kontoren, respektive en av de svenska CARIN-kontaktpersonerna.

Inom EU bör främst ARO användas och för övriga länder CARIN. Någon begäran om rättshjälp behövs inte för att ställa frågor, utan aktualiseras ofta först efter att uppgifter lämnats ut och dessa bedöms behöva användas som bevis. Den information som behövs för förfrågan är normalt följande:

- En kort beskrivning av ärendet,
- vilka misstänkta brott det handlar om,

- person- och adressuppgifter på de misstänkta,
- uppgift om de misstänkta är frihetsberövade eller inte,
- vilken information som efterfrågas, t.ex. folkbokföringsuppgifter, offentliga taxeringsuppgifter, registerutdrag ur t.ex. fastighets-/fordonsregister, utdrag ur centralt bankregister (i den mån det finns och kan lämnas ut utan internationell rättslig hjälp), utdrag ur brottsregister eller polisiär information om tillgångar,
- en redogörelse för kopplingen till landet som ska tillfrågas, dvs. vilka omständigheter tyder på att informationen/underrättelsen finns i just detta land, t.ex. medborgarskap, dokumenterade resor, uppgifter om fastighetsförvärv på utpekad ort etc.,
- och om svaret är brådskande eller inte.

Svar erhålls vanligtvis snabbt – dvs. inom några dagar. Det beror på att informationen ofta kommer från offentliga källor som t.ex. fastighets- eller bolagsregister men från vissa länder kan även icke offentlig information lämnas ut.

Den information som erhålls genom ARO eller CARIN betraktas ofta som underrättelseinformation. Det betyder att den inte kan användas som bevis utan tillstånd. Vanligen erhålls sådant tillstånd genom att informationen hämtas in genom en internationell rättshjälpsbegäran eller en europeisk utredningsorder. Därtill kommer att vissa uppgifter t.ex. bankkontoutdrag kräver en internationell rättshjälpsbegäran eller en europeisk utredningsorder. Det kan förekomma att informationen kan användas direkt. Detta varierar från land till land och framgår vanligtvis av svaret på förfrågan.

3.8.2 Säkrandet av tillgångar i utlandet

Om tillgångar spårats till utlandet genom CARIN/ARO eller internationell rättslig hjälp bör tillgångarna säkras. När en tillgång påträffas utomlands kan åklagaren använda sig av antingen frysning eller internationell rättslig hjälp i brottmål för att säkra tillgången. Den information som erhållits genom en ARO-förfrågan kan, utan tillstånd, användas i detta sammanhang.

Reglerna om frysning har fram till den 19 december 2020 reglerats i lag (2005:500) om erkännande och verkställighet inom Europeiska unionen av frysningsbeslut och förordningen (2005:501) om erkännande och verkställighet inom Europeiska unionen av frysningsbeslut. Den 19 december 2020 ersätts de bestämmelserna av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och förverkande och lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande. I förhållande

till Danmark och Irland kommer dock de gamla bestämmelserna att tillämpas.

Ett svenskt frysningsbeslut är ett beslut om kvarstad, beslut om penningbeslag eller ett beslut om beslag av föremål som skäligen kan antas vara på grund av brott förverkat och som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen.²⁹ Frysning kan inte användas för att säkra skadeståndsanspråk. Lagstiftningen beskrivs utförligt i handboken Erkännande och verkställighet inom EU av frysningsbeslut, 2020.

3.8.2.1 *Exempel på säkrande av brottsutbyte utomlands*

I ett ärende om grovt dopningsbrott hittade Tullens finansielle utredare transaktioner som tydde på att en av de huvudmisstänkta vistades mycket på en mindre ort i Spanien. En ARO-förfrågan skickades via svenska ARO-kontoret till dess motsvarighet i Spanien med frågan om den misstänkte var ägare till någon fastighet eller lägenhet i det berörda området. Av svaret framgick att den misstänkte hade köpt en lägenhet tillsammans med sin fru för några år sedan för 97 000 EUR. Lägenheten var belånad till ca 50 %, så övervärdet var ca 49 000 EUR. Den misstänkte ägde hälften.

Åklagaren framställde en begäran om kvarstad till tingsrätten baserad på ett preliminärt framräknat utbyte av dopningsverksamheten uppgående till ca 600 000 SEK. Åklagaren fick kvarstaden beviljad och upprättade ett intyg om frysning. Åklagaren tog kontakt med svenska desken vid Eurojust, som etablerade kontakt med den mottagande myndigheten i Spanien och försåg åklagaren med kontaktuppgifter till den spanska åklagaren som skulle handlägga ärendet. Intyget översattes till spanska och skickades tillsammans med kvarstadsbeslutet (oöversatt) till den spanska myndigheten för verkställighet.

3.9 Revisorns arbetsuppgifter

Vid Åklagarmyndigheten finns flera revisorer anställda. Deras arbetsuppgifter är i huvudsak att biträda åklagaren i brottsutbytesfrågor. Även i ekorevisorernas arbetsuppgifter på Ekobrottsmyndigheten ingår att biträda åklagaren i detta.

Genom att revisorns arbete till vissa delar kan ske på uppdrag av eller genom delegation från åklagaren kan de utföra mycket av arbetet med brottsutbytesfrågorna. Det är viktigt att revisorn kommer in i ett tidigt skede av förundersökningen.

---

³⁰ Projektrapport: Inventering av finansiella utredare inom Polisen och revisorer inom Åklagarmyndigheten, 2016-07-07, och Arbetsbeskrivning för revisorer ÅM-A 2013/0191

Revisorn kan bl.a. utföra arbetsuppgifter enligt följande:³⁰

- lämna förslag på förundersökningsåtgärder
- Biträda åklagaren gällande beslut om förvar, framställan om kvarstad, begäran om verkställighet av kvarstad till Kronofogden
- Biträda åklagaren vid kontakter med Kronofogden och andra myndigheter i brottsutbyteskedjan
- Biträda åklagaren vid kvarstadsförhandlingar och huvudförhandlingar
- Biträda åklagaren vid inkommande och utgående framställningar om internationell rättslig hjälp
- Göra ARO- och CARIN-förfrågningar
- Fungera som ett bollplank för utredaren i den finansiella utredningen
- Ansvara för kvalitetssäkring av finansiella utredningar inom sitt specialistområde.
- Efter delegation av åklagare upprätta direktiv till polisen om finansiella utredningar m.m.

---

³⁰ Projektrapport: Inventering av finansiella utredare inom Polisen och revisorer inom Åklagarmyndigheten, 2016-07-07, och Arbetsbeskrivning för revisorer ÅM-A 2013/0191

4 Åtgärder för säkrande av tillgångar

De straffprocessuella tvångsmedel som kan användas för att säkra framtida förverkanden och andra betalningsförpliktelser såsom böter, företagsbot och skadestånd är kvarstad, förvar, beslag och penningbeslag. Olika tvångsmedel ska tillämpas beroende på om det är ett sakförverkande, skadestånd, värdet förverkande, företagsbot eller förverkanden enligt penningtvättsbrottslagen som ska säkras.

För sakförverkande, dvs. förverkande av viss utpekad lös egendom, tillämpas reglerna om beslag.³¹ För värdet förverkande och andra betalningsförpliktelser tillämpas reglerna om kvarstad och förvar. Penningbeslag kan användas för att säkra egendom som ska förverkas enligt penningtvättsbrottslagen eller för att återställa egendom till en målsägande.

I internationella sammanhang används ibland begreppet frysning. Det motsvarar i svensk rätt vissa former av beslag och kvarstad.

Reglerna om kvarstad, förvar och beslag kan inte användas för att säkra betalning av skatt, tull eller avgift. För att säkra sådan betalning ska i stället reglerna om betalningssäkring användas.

I detta kapitel beskrivs olika möjligheter att säkra tillgångar. Tyngdpunkten ligger på förvar och kvarstad. För övriga åtgärder såsom bl.a. beslag och penningbeslag finns annat styr- och stödmaterial.

I efterföljande bilagor finns checklistor för säkrandet dels av betalningsförpliktelser mot staten, dels av skadestånd.

4.1 Allmänt om förvar och kvarstad

För att säkra ett framtida värdet förverkande och andra betalningsförpliktelser finns två tvångsmedel som kan användas under förundersökningen, kvarstad och förvar. Förvar är en interimistisk åtgärd i avvaktan på en domstols beslut angående kvarstad. Bestämmelser om förvar och kvarstad i brottmål finns i 26 kap. RB.

Enligt 28 kap. 1 och 11 §§ RB får husrannsakan och kroppsvsitation genomföras för att söka efter egendom som kan tas i förvar. Av åklagarens beslut bör framgå att detta är syftet eller ett av syftena med beslutet.

---

³¹ Se Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?, 4 uppl., avsnitt 31.4.3.

Ändamålet med förvar och kvarstad är att säkra att en misstänkt i brottmål inte undandrar sig sin betalningsskyldighet för bl.a. förverkande, företagsbot och skadestånd.³²

Handläggningen av förvar och kvarstad, när egendom påträffats i utredningar där det finns en skäligen misstänkt person, kan beskrivas enligt följande.

Det ska särskilt påpekas att kvarstad kan tillämpas även när egendom inte har säkrats genom ett förvarstagande. Är det ett stort belopp som förväntas kunna förverkas eller dömas ut i skadestånd kan det finnas skäl att överväga kvarstad även om den misstänkte inte har känd egendom. Beslutar domstolen om kvarstad kommer Kronofogden att leta efter tillgångar (dolda eller öppna) att säkra. I dessa situationer bör alltid interimistisk kvarstad övervägas (se nedan avsnitt 4.4).

4.1.1 Förutsättningar för förvar och kvarstad

För att egendom ska få tas i förvar krävs att det finns förutsättningar att fatta ett beslut om kvarstad som kan komma att avse egendomen i fråga.³³

För att kvarstad (och förvar) ska få beslutas krävs att någon är skäligen misstänkt för brott, att den misstänkte kan antas komma att ådömas betalningsskyldighet för t.ex. värdet av förverkad egendom, företagsbot eller skadestånd på grund av brottet och att det skäligen kan befaras att den misstänkte kommer att

- avvika,

³² Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.2.

³³ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.3.

- undanskaffa egendom eller
- på annat sätt undandra sig betalningsskyldigheten.

Kvarstad (och förvar) får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse (proportionalitetsprincipen).

Om dessa förutsättningar är uppfyllda får kvarstad (förvar) beslutas på så mycket av den misstänktes egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning.

För att visa att det finns risk för att den misstänkte undandrar sig betalning kan uppgifter från Kronofogden om redan restförda skulder som inte betalas samt uppgifter om betalningsanmärkningar med fördel användas.

4.1.2 Exempel på förvar och kvarstad gällande andel av bostadsrätt

I ett ärende rörande grovt narkotikabrott kartlade polisens tillgångsutredare den huvudmisstänktes egendom inför ett tillslag. Den misstänkte var ägare till 50 % av en värdefull bostadsrätt i Stockholm. Övervärde fanns. Eftersom det var en liten bostadsrättsförening sköttes förvaltning och administration av föreningens styrelse.

I samband med polisens tillslag beslutade åklagaren om förvar avseende den misstänktes halva av bostadsrätten. Beslutet skickades till föreningens ordförande, vilken förde in beslutet i föreningens lägenhetsregister där pantsättningar antecknas, vilket förhindrar försäljning och ytterligare pantsättning.

Åklagaren framställde kvarstadsyrkande avseende ett preliminärt framräknat utbyte av brott om 1 miljon kronor. Tingsrätten biföll kvarstadsyrkandet.

Åklagaren begärde verkställighet av kvarstaden hos Kronofogden.

Bostadsrättsandelen samt annan säkrad egendom i form av bankmedel och en bil anvisades till Kronofogden specialverkställighetsteam i samband med begäran om verkställighet.

I samband med åtal yrkade åklagaren ett större belopp förverkat som en kombination av utbyte av brott och utvidgat förverkande.

4.2 Förvar

Ändamålet med förvar är att tillfälligt säkra egendom som senare kan bli föremål för kvarstad.³⁴ Förvar kan således ses som en interimistisk åtgärd i avvaktan på ett beslut om kvarstad.

Proportionalitetsprincipen gäller även i fråga om förvar. Enligt 26 kap. 3 § tredje stycket RB får förvar endast beslutas om skälen för åtgärden uppväger

---

³⁴ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.2.

det intrång eller men i övrigt som beslutet avser eller något annat motstående intresse.

4.2.1 Vem fattar beslut om förvar?

Tvångsmedelsbeslutet om förvar meddelas enligt 26 kap. 3 § första stycket RB av åklagare och ska beslutas i Cåbras tvångsmedelsrutin. I brådskande fall får en polisman ta lös egendom i förvar. Om en polisman tar egendom i förvar ska det skyndsamt anmälas till åklagaren, som omedelbart ska pröva om egendomen ska förbli i förvar.

4.2.2 Mot vem kan ett beslut om förvar riktas?

Beslut om förvar får riktas mot någon som är skäligen misstänkt för brott. På motsvarande sätt som beträffande kvarstad kan förvar även rikta sig mot juridisk person eller annan mot vilken talan om förverkande kan riktas.³⁵

4.2.3 Vad kan bli föremål för ett beslut om förvar?

All form av egendom, inte endast lös egendom, som tillhör någon som är skäligen misstänkt för brott och som kan bli föremål för kvarstad kan tas i förvar. Det är egendom som vid en exekutionsrättslig bedömning kan *anses tillhöra* den som är skäligen misstänkt vilket innebär att det är reglerna i 4 kap. 17-19 UB §§ som tillämpas om det är fråga om lös egendom. Eftersom förvaret är en säkerhetsåtgärd innan kvarstad behöver åklagaren sällan göra någon djupare analys av ägarförhållandena avseende egendom som den misstänkte har i sin besittning (jfr 4 kap. 18 § UB). Eventuella anspråk från tredje man och påståenden från misstänkt att egendomen ägs av annan blir primärt en fråga för Kronofogden. Detta skiljer sig från egendom som ska förverkas enligt reglerna om utvidgat förverkande då åklagare ska bevisa att egendomen ägs av den misstänkte. Som anförts ovan under avsnitt 2.3.3 har Högsta domstolen i mål B 1487-20, "Swishöverföringarna" konstaterat att det finns ett visst utrymme för utvidgat förverkande av egendom som inte längre är tillgänglig, bland annat om det kan styrkas att det hos gärningsmannen "kort före" ingripandet fanns sådan egendom. Ett förverkande av egendom som inte längre är tillgänglig innebär rent praktiskt att värdet av egendomen förverkas, och att den tilltalade får en skuld till staten. Detta innebär att förvar av annan egendom om möjligt bör göras för att säkra betalningen av ett sådant förverkande.

Tänk på att egendom med ringa värde inte lämpligen tas i förvar. Vidare bör beaktas att Kronofogden vid verkställighet måste beakta gäldenärens beneficium.

Följande exempel kan nämnas på egendom som kan tas i förvar:

---

³⁵ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.6.

- Kontanter i svensk eller utländsk valuta
- Banktillgodohavanden, medel på Plusgirokonto och andra likvida tillgångar
- Fondandelar och aktier
- Övrig lös egendom
  - Bostadsrätt
  - Värdehandlingar i form av skuldebrev, obligationer och postväxlar
  - Föremål i guld eller andra ädla metaller, ädelstenar m.m.
  - Bilar, båtar
  - Konstverk
- Fast egendom och tomträtt

Det kan vara svårt att värdera vissa typer av egendom. Det är det exekutiva värdet, dvs. det värde som egendomen kan antas ha efter avdrag för de kostnader som uppstår vid verkställighet, som ska uppskattas. Viss typ av egendom har så lågt andrahandsvärde eller kostar så mycket att vårda att de inte lämpar sig för ett förvar, t.ex. äldre elektronik och djur. Vid tveksamhet om verkställighet kan ske i den egendom som ska tas i förvar bör Kronofogden alltid kontaktas.

Eventuella tvister om äganderätt till den egendom som tagits i förvar kan tas upp genom att Kronofogdens beslut om att verkställa tingsrättens kvarstadsbeslut överklagas (18 kap. 2 och 7 §§ UB). Tredje man kan även väcka talan om bättre rätt till egendomen.

I NJA 2020 s. 384 har Högsta domstolen slagit fast att Kronofogden kan belägga en bostadsrätt med kvarstad för en dold ägares skulder. Bakgrunden var att kvarstadsgäldenärens hustru hade förvärvat en bostadsrätt och blivit inskriven som ägare i bostadsrättsföreningens medlems- och lägenhetsförteckning. I målet ansågs det visat att hustrun, såsom bulvan, köpt lägenheten för kvarstadsgäldenärens räkning. Det förhållande att kvarstadsgäldenären endast var dold ägare påverkade inte möjligheten att belägga bostadsrätten med kvarstad för dennes skuld. Avgörandet innebär att åklagare i motsvarande situation kan besluta om förvar av bostadsrätten.

4.2.4 Vilka krav kan ställas på ett beslut om förvar?

Det finns inte några formella krav på åklagarens beslut om förvar. Grundläggande krav som kan ställas på ett sådant beslut är att det ska framgå:

- vem som har fattat beslutet,

- när beslutet fattas,
- vilket brott som beslutet grundas på,
- mot vem åtgärden riktas samt
- vilken egendom som tas i förvar.³⁶

Enligt JO bör det av ett beslut om förvar också framgå för vilken fordran egendomen har tagits i förvar.³⁷

4.2.5 Underrättelser om beslut om förvar

När åklagare beslutar om förvar eller att egendom ska vara kvar i förvar och beslutet avser en fordran eller annan rättighet ska, enligt 26 kap. 3 a § första stycket RB, gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till annan än Kronofogden. Åklagaren ska enligt 32 § förundersökningskungörelsen (1947:948) genast underrätta Kronofogden om detta.

Om åklagare har tagit fast egendom eller tomträtt i förvar, beslutat att tomträtt ska förbli i förvar eller upphävt ett beslut av fast egendom eller tomträtt, ska åklagaren genast underrätta inskrivningsmyndigheten om beslutet. I underrättelsen ska anges den fordran för vilken förvar har beslutats.

Gäller förvaret bostadsrättsandel ska bostadsrättsföreningen underrättas.

I Cåbra finns möjlighet att fatta beslut om förvar med förbudsmeddelande.

4.2.6 Dokumentation av verkställighet av beslut om förvar

Protokoll ska föras över förvar, på motsvarande sätt som gäller för beslag. Det är den som efter eget beslut genomför åtgärden eller som verkställer ett förvarsbeslut på uppdrag av åklagare, dvs. vanligtvis polisen, som ansvarar för dokumentationen.³⁸ Av 26 kap. 3 b § RB framgår att det i protokollet noga ska anges vad som tagits i förvar. Det ska från protokollet gå att identifiera egendomen, genom noggrann anteckning eller på annat sätt, exempelvis fotografering. Vidare ska det av protokollet framgå vilka som varit närvarande vid verkställigheten, var och när den ägt rum och för vilket ändamål som förvarstagandet skett. I de flesta fall beslutar åklagare om förvar av egendom som redan är i beslag. Även i dessa fall ska ett förvarsprotokoll upprättas.

Om den vars egendom tagits i förvar inte var närvarande vid åtgärden, ska han eller hon, utan dröjsmål underrättas om åtgärden och vad som hänt med egendomen. Vidare ska personen på begäran få ett bevis på förvarstagandet. Beviset ska också innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

³⁶ Se Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.8.

³⁷ JO 1997/98 s. 72 f.

³⁸ Prop. 2007/08:68 s. 107.

En kopia av förvarsprotokollet ska lämnas till Kronofogden senast i samband med att verkställighet av kvarstad begärs. I samband med detta lämnas uppgift om var egendomen förvaras och hur Kronofogden kan få tillgång till egendomen. När Kronofogden verkställt kvarstadsbeslutet upphör polisens respektive Ekobrottsmyndighetens ansvar för egendomen i fråga. Om egendomen därefter lämnas tillbaka, t.ex. för att beslutet om kvarstad hävs, svarar Kronofogden för detta.

4.2.7 Vem ansvarar för egendom som har tagits i förvar?

Polisen eller Ekobrottsmyndigheten, beroende på vem som har fattat beslutet, ansvarar för den egendom som tagits i förvar i avvaktan på domstolens beslut och fram till dess att kvarstaden verkställs.³⁹ Den egendom som tagits i förvar ska vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn. Består egendomen av kontanter i svenska kronor ska beloppet sättas in på räntebärande konto i bank.

Det är inte alltid nödvändigt att fysiskt ta hand om det som tagits i förvar. På motsvarande sätt som gäller för beslag kan enligt 26 kap. 3 a § RB föremål som tagits i förvar lämnas kvar i innehavarens besittning, om det kan ske utan fara för att föremålet går förlorat och det annars är lämpligt.

4.3 Kvarstad

Har egendom tagits i förvar ska frågan om kvarstad underställas rättens prövning senast fem dagar efter beslutet (26 kap. 4 § RB). Lag (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid tillämpas på fristen. Det innebär att skulle tiden för att begära kvarstad infinna sig på en lördag, söndag eller annan helgdag förlängs tiden till nästa vardag. Skulle femdagarsfristen infinna sig på en lördag kan alltså framställan om kvarstad göras på måndagen. Mall för framställan av kvarstad finns i Cåbra under framställningar. Om åklagaren ska kunna begära kvarstad för en målsägandes räkning måste målsäganden ha anmält sitt anspråk till åklagaren. Om något anspråk inte anmäls p.g.a. av att målsäganden inte vill eller kanske inte påträffas måste beslutet om förvar upphävas.

4.3.1 Vem fattar beslut om kvarstad?

Beslut om kvarstad fattas av domstol efter yrkande av åklagare eller målsägande. En framställan om kvarstad för att säkra målsägandens skadeståndsanspråk förutsätter att målsäganden har anmält sitt anspråk till åklagaren. Rätten får självmant ta upp frågan om kvarstad när åtal är väckt.

---

³⁹ PMFS 2017:4 (FAP 102-2).

4.3.2 Mot vem kan kvarstad riktas?

I 26 kap. 1 § RB sägs att kvarstad endast kan riktas mot den som är skäligen misstänkt för brott men det är trots detta möjligt att i vissa fall rikta kvarstaden mot juridiska personer.

Det finns inget i kvarstadsbestämmelsens ordalydelse som ger vid handen att tvångsmedlet skulle kunna användas mot någon annan än den som är skäligen misstänkt för brott. I rättsfallet NJA 1983 s. 570 fastslås dock att reglerna om kvarstad i brottmål i vissa fall kan tillämpas när en talan om förverkande riktar sig mot eller ska rikta sig mot någon annan än den misstänkte. Enligt 2 § lagen (1986:1009) om förverkande i vissa fall m.m. gäller RB:s regler om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare påföljd än böter, när en talan om förverkande förs mot någon annan än den som är tilltalad för brott. I det nämnda rättsfallet, som avsåg kvarstad som framställdes mot en juridisk person, uttalar Högsta domstolen att denna hänvisning till reglerna om åtal får anses innefatta även hänvisning till bestämmelserna om kvarstad i brottmål och att vad som sägs i 26 kap. 1 § RB om den som är skäligen misstänkt och dennes egendom i ett sådant fall i stället får anses avse den mot vilken det skäligen kan finnas anspråk på förverkande och dennes egendom.⁴⁰ Det sagda innebär att ett yrkande om förverkande mot en juridisk person kan säkras genom kvarstad. Även en talan om företagsbot mot en juridisk person kan med samma resonemang säkras genom kvarstad.⁴¹ Däremot kan resonemanget inte tillämpas vid skadeståndstalan mot juridisk person. I en sådan situation kan kvarstad alltså inte användas av åklagaren för att säkra en skadeståndstalan.⁴² Frågan om tillämpligt forum kan uppkomma vid kvarstadsyrkande mot juridisk person eftersom den juridiska personen kan ha säte på en annan ort än den där brottet har förövats. Åklagaren bör dock kunna hävda att talan ska kumuleras med brottmålet och handläggas av rätten i den ort där brottet har begåtts.⁴³

4.3.3 Kvarstadsförhandling

Rätten ska hålla kvarstadsförhandling så snart som möjligt efter det att fråga om kvarstad väcks, t.ex. genom att åklagarens framställan med yrkande om kvarstad inkommer till rätten. Det finns ingen absolut frist för när en förhandling ska hållas, utom i de fall där egendom har tagits i förvar. Förhandling ska då hållas senast inom fyra dagar efter det att framställan kom in till rätten (26 kap. 4 § andra stycket RB). Hålls huvudförhandling i målet inom en vecka behöver någon särskild kvarstadsförhandling inte hållas. I

---

⁴⁰ Prop. 2007/08:68 s. 82–83.

⁴¹ Jfr tex Svea hovrätts dom den 17 oktober 2019 i mål B 7875-19

⁴² Jfr Svea hovrätts dom den 17 oktober 2019 i mål B 7875-19 där hovrätten anförde att de inte hittat något stöd i lag eller praxis för att tillämpa bestämmelserna om kvarstad i brottmål i anledning av skadeståndstalan mot juridisk person. Dock kan målsäganden själv begära kvarstad enligt 15 kap. RB.

⁴³ Jfr Rolf Holmquist Brotten i näringsverksamhet, Juno version 4, s. 371.

brådsakande fall kan rätten, som tidigare sagts, fatta ett interimistiskt beslut om kvarstad.

4.4 Interimistisk kvarstad

Om egendomen inte kan tas i förvar och det är fara i dröjsmål finns möjligheten att framställa ett yrkande till tingsrätten om ett interimistiskt kvarstadsbeslut. Ett sådant beslut måste verkställas av Kronofogden på samma sätt som andra kvarstadsbeslut, vilket innebär en viss risk för att den misstänkte hinner skaffa undan egendom.

Exempel på när det kan vara lämpligare att framställa ett yrkande om interimistisk kvarstad i stället för förvar är när tillgångar finns spridda på flera platser och samordning behöver ske mellan flera polisområden eller Kronofogden, när den egendom som kan tas i förvar är svår att ta om hand på grund av omfattning eller storlek och när egendomen är svår att värdera eller riskerar att snabbt förlora i värde.

Åklagaren måste kunna redovisa de omständigheter som utgör risken för att den misstänkte försöker sabotera eller omöjliggöra en kommande verkställighet. Generellt kan sägas att det snarare bör vara regel än undantag att åklagaren vid en framställan om kvarstad, om egendom inte tagits i förvar, även yrkar att tingsrätten beviljar åtgärden omedelbart utan föregående förhandling. Skälet för detta är naturligtvis risken för att den misstänkte i annat fall undanskaffar egendom. Redan den omständigheten att den misstänkte kan undanskaffa en del av egendomen i fråga utgör skäl för att framställa ett yrkande om interimistisk kvarstad. Åklagaren kan yrka att beslutet inte ska delges den misstänkte innan förrättning för verkställighet äger rum enligt 26 § andra stycket förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol. Möjlighet kan även finnas för åklagaren att vid framställan om interimistisk kvarstad begära att den misstänktes identitetsuppgifter ska sekretessbeläggas i beslutet.⁴⁴

Exempel på konkreta omständigheter som visar på fara i dröjsmål och som kan lyftas fram i samband med ett yrkande om interimistisk kvarstad är bl.a.

- att det går att visa att tidigare insättningar på konton snabbt har skingrats till andra konton eller utomlands,
- att den misstänkta är på väg att lämna landet,
- att brottsligheten är planerad och att det finns en plan för hur brottsvinsterna ska hanteras,
- eller andra omständigheter som tyder på att det är fara i dröjsmål.

---

⁴⁴ Se OSL 43 kap. 8 § och 8 a § OSL jfr med prop. 2015/16:144 s. 40.

4.5 Åklagarens handläggning av ärenden om kvarstad

4.5.1 Planering

När en större fordran som grundas på en förestående talan om förverkande, företagsbot eller skadestånd föreligger eller kan förväntas bör kvarstad alltid övervägas om:

- det skäligen kan befaras att den misstänkte inte kommer att betala fordran och att detta inte enbart beror på bristande betalningsförmåga,
- det sannolikt finns tillgångar som kan beläggas med kvarstad och
- det inte finns några mindre ingripande åtgärder att tillgå, som på motsvarande sätt tar till vara målsägandens rätt eller det allmännas intresse.

Om det finns förutsättningar för en framställan om kvarstad bör åklagaren i ett så tidigt skede som möjligt kontakta såväl domstolen som Kronofogden för att informera, planlägga och klara ut bl.a. praktiska detaljer kring ett kommande beslut om kvarstad.

Syftet med kontakterna är att möjliggöra en så snabb och effektiv handläggning som möjligt. Detta är inte minst viktigt om framställan avser ett interimistiskt kvarstadsbeslut och kommunikation med den misstänkte därför inte ska ske före beslutet. Vikten och nödvändigheten av att åklagaren i god tid etablerar kontakter med domstol och Kronofogden kan inte nog poängteras.

4.5.2 Framställan om kvarstad

Det är nödvändigt att inhämta alla uppgifter och upplysningar som är relevanta för att bedöma om det finns förutsättningar att driva en kvarstadsprocess. I framställan ska anges vilken eller vilka fordringar som kvarstaden ska säkra samt hur dessa uppkommit och beräknats. Om fordringsanspråket har sin grund i förverkande av utbyte av brott eller brottslig verksamhet är det t.ex. viktigt att beloppet specificeras och att grunderna för hur beloppet har beräknats framgår. Kvarstad ska yrkas på hela det belopp som fordran avser och inte bara på det belopp som har säkrats genom eventuellt förvar. Är skadeståndsfordran på 500 000 kr ska åklagaren yrka kvarstad med 500 000 kr även om egendomen som säkrats genom förvar endast är värd 50 000 kr. Mall för framställan av kvarstad finns i Cåbra under framställningar.

De omständigheter som konstituerar risken för att den betalningsskyldige försöker undandra sig att betala fordran ska särskilt anges. Högsta domstolen har i ett beslut (kvarstad i tvistemål) uttalat sig om vad som krävs för att en

sabotagerisk ska anses föreligga.⁴⁵ Även om det många gånger kan vara berättigat att tillmäta en abstrakt fara för undandragande betydelse vid riskbedömningen och en särskilt påtaglig sådan fara i vissa fall kan vara tillräckligt bör det, enligt Högsta domstolen, i allmänhet krävas att den befarade sabotagehandlingen åtminstone till någon del konkretiseras för att kvarstad ska komma ifråga.

Det bör vara lättare att visa att en konkret fara för ett undandragande föreligger i brottmål, redan med hänsyn till den föreliggande brottsligheten. Även omständigheter såsom att den misstänkte tidigare är dömd för brottslighet som är relevant, saknar inkomst eller vilja/förmåga att betala skadeståndskravet eller har stora skulder sedan tidigare kan beaktas.

Om egendom har tagits i förvar ska detta anges i framställan och protokollet över förvaret ska bifogas. Av 26 kap. 4 § sista stycket RB framgår att om rätten beslutar om kvarstad ska den egendom som omhändertagits vara kvar i myndighetens vård till dess beslutet har verkställts, om inte rätten beslutar annat. Något yrkande för tiden fram till dess att kvarstadsbeslutet kan verkställas ska därför inte vara nödvändigt.

Skulle talan om kvarstad inte bifallas ska den egendom som tagits i förvar återställas. Enligt JO bör domstolen erinra om att rättens beslut innebär att egendomen inte längre ska vara tagen i förvar.⁴⁶

Det kan inte nog understrykas att åklagaren måste hålla sig informerad om den fordran som ligger till grund för ett beslut om kvarstad under hela den tid som kvarstaden består. Detta är av särskilt stor betydelse om nya omständigheter framkommer som innebär att den beslutade kvarstaden behöver ändras i något avseende, t.ex. när det gäller fordringens storlek. Om åklagaren kommer fram till att det inte längre finns grund för åtgärden anses han eller hon vara skyldig att begära att kvarstaden upphävs.⁴⁷ Notera att åklagaren inte själv kan häva kvarstaden utan måste begära att domstolen upphäver den, jfr 26:6 RB.

---

⁴⁵ NJA 2007 s. 690.

⁴⁶ Se JO 2011/12 s. 67 och Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.13

⁴⁷ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.18.

4.6 Verkställighet av kvarstad

4.6.1 Begäran om verkställighet av kvarstad

Åklagaren eller målsäganden måste begära verkställighet av ett beslut om kvarstad. Verkställighet begärs hos Kronofogden. Åklagare är inte behörig att begära verkställighet för målsägandens räkning.

För ytterligare information, se Kronofogdens handböcker om specialverkställighet, Utmätning, särskilt avsnitt 14 samt Internationell verkställighet. Handböcker finns på Kronofogdens hemsida, se www.kronofogden.se.

Om rätten bifaller åklagarens yrkande och meddelar beslut om kvarstad ska åklagaren begära verkställighet av beslutet hos Kronofogden, om kvarstadsbeslutet syftar till att säkerställa en framtida verkställighet av ett beslut om förverkande eller företagsbot. Mall för framställan av verkställighet finns i Wåns.

Avser beslutet om kvarstad skadestånd ska målsägande själv begära verkställighet hos Kronofogden, även om yrkandet om kvarstad tidigare framställts genom åklagare. Åklagaren bör underrätta målsäganden om detta förhållande men har inte behörighet att begära verkställighet för målsägandens räkning.⁴⁸ Åklagaren bör även bistå målsäganden med kopior av beslut om förvar och andra uppgifter som behövs för målsägandens begäran. Åklagaren bör i tvångsmedelsrutinen i Cåbra dokumentera att målsäganden informerats om kvarstaden.

För mer information om ansökan om verkställighet se Kronofogdens hemsida, www.kronofogden.se.

4.6.2 Åtgärder för att underlätta verkställighet

Om det under förundersökning framkommit uppgifter om andra tillgångar än de som tagits i förvar och uppgifterna kan vara av betydelse för Kronofogden verkställighet bör dessa uppgifter kunna vidarebefordras till Kronofogden i samband med begäran om verkställighet.

Lämnande av uppgifter till Kronofogden i dessa situationer ska prövas enligt den s.k. generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL. Vid denna prövning kan inte bortses från att huvudsyftet med kvarstad i brottmål är att säkerställa den betalningsförpliktelse som den misstänkte kan komma att åläggas på grund av brott och att kvarstaden måste kunna verkställas för att uppfylla det syftet.

För att verkställigheten ska kunna planeras bör kontakt tas med Kronofogden och det bör ske så tidigt som möjligt och helst redan någon dag innan framställan om kvarstad lämnas till rätten. Som tidigare framgått ska åklagaren

⁴⁸ Se bl.a. prop. 1980/81:84 s. 243, JO 1993/94 s. 38 samt RH 1987:20.

informera Kronofogden om egendom har tagits i förvar. Sedan beslutet om kvarstad överlämnats för verkställighet är det Kronofogden som svarar för att statens intressen som borgenär tas till vara under handläggningen hos Kronofogden.

4.6.3 Ett beslut om kvarstad får genast verkställas

Genom att beslut om kvarstad får verkställas genast enligt 30 kap. 12 § första stycket 3 RB, behöver Kronofogden inte avvakta att tiden för överklagande har gått ut. Även om den misstänkte har överklagat beslutet kan det verkställas. Kronofogden ska verkställa kvarstadsbeslutet skyndsamt. Enligt Kronofogdens praxis innebär det att verkställigheten ska påbörjas samma dag eller senast dagen efter det att Kronofogden har fått begäran om verkställighet, om inte speciella skäl gör att verkställigheten måste senareläggas. En god och tidig kontakt med Kronofogden i den egna regionen underlättar den kommande verkställigheten.

Det följer indirekt av 16 kap. 11 § UB att gäldenären inte behöver underättas om förestående verkställighet av kvarstad, underrättelse sker däremot i efterhand enligt 15 kap. 3 § utsökningsförordningen (UF).

4.6.4 Egendom som kan beläggas med kvarstad

All egendom, lös som fast, kan bli föremål för kvarstad om den är utmätningssbar, dvs. om den tillhör eller kan anses tillhöra gäldenären. Flera undantag från utmätning och därmed kvarstad finns dock i 5 kap. UB. Det gäller undantag med hänsyn till gäldenärens beneficium, egendomens beskaffenhet eller föreskrifter t.ex. vid arv och gåva.

Ett föremål ska anses vara i gäldenärens besittning, i fall omständigheterna tyder på att gäldenären är behörig att såsom ägare förfoga över föremålet eller – annorlunda uttryckt – om gäldenären rent faktiskt kan förfoga över föremålet och detta befinner sig i sådant läge i förhållande till gäldenären som är naturligt för en ägare att förvara egendom av aktuellt slag.⁴⁹

Lös egendom får enligt 4 kap. 17–19 §§ UB utmätas:

- om det framgår, är utrett, att egendomen tillhör gäldenären eller
- om gäldenären har egendomen i sin besittning, och det inte framgår att egendomen tillhör annan, dvs. tredje man eller
- om gäldenären har egendom i gemensam besittning med make/sambo och det inte görs sannolikt att de är samägare till egendomen eller det inte framgår att egendomen tillhör make/sambo eller annan eller
- om gäldenären har egendom i gemensam besittning med annan än make/sambo och det framgår att egendom eller andel av denna tillhör

---

⁴⁹ Torkel Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, s. 94.

gäldenären

Fast egendom får enligt 4 kap. 24–25 §§ UB utmätas:

- om det framgår, är utrett, att egendomen tillhör gäldenären eller
- om gäldenären har lagfart på egendomen och det inte framgår att egendomen tillhör annan eller
- om gäldenären gjort en villkorad överlåtelse av fast egendom och villkoret inte är uppfyllt eller
- om gäldenären gjort ett villkorat förvärv av fast egendom och villkoret inte är uppfyllt

Kronofogden har en lagstadgad undersökningsplikt vad gäller kvarstads-gäldenärens egendom. Utredningen ska genomföras skyndsamt, dvs. med förtur.

4.6.5 Verkställighet av kvarstadsbeslut när förvar finns

Kronofogden väljer själv vilken egendom som ska kvarstadsbeläggas. Kronofogden kan därför välja att kvarstadsbelägga annan egendom än den som tagits i förvar. I sådana fall måste den omhändertagna egendomen återställas. Någon reglering av hur återställandet ska gå till finns inte.⁵⁰ Enligt *vår uppfattning* är det främst en uppgift för den förvarande myndigheten att se till att egendomen återställs. Om Kronofogden kontaktar åklagaren och meddelar att annan egendom än den som tidigare tagits i förvar har kvarstadsbelagts är det emellertid lämpligt att åklagaren kontaktar den förvarande myndigheten för att säkerställa att egendomen återlämnas. Åklagaren bör i dessa fall dokumentera sina åtgärder.

4.6.6 Värdesäkring av egendom

Kronofogden upprättar protokoll över den egendom som har säkrats. Kopior av protokoll skickas till sökande. Om egendomen är sådan att den snabbt minskar i värde eller kräver kostsam vård får Kronofogden enligt 16 kap. 14 § UB sälja den på begäran av part. De pengar som flyter in ska sättas in på ett räntebärande konto.

4.6.7 Beneficium för fysisk person

När verkställighet avser en fysisk person ska Kronofogden ta hänsyn till gäldenärens rätt till beneficium (se 5 kap. 1–2 §§ UB). Från kvarstad ska egendom som behövs för gäldenärens behov av att klara sin försörjning undantas. Vid bedömningen av vad som ska undantas ska hänsyn också tas till de behov som dennes familj har. Åklagaren ska inte ta hänsyn till

---

⁵⁰ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29:13

eventuellt beneficium genom att yrka kvarstad på ett lägre belopp än vad som är möjligt, utan det åligger Kronofogden att ta hänsyn till beneficie-reglerna vid verkställigheten. Angående beneficium vid beslut om förvar, se avsnitt 4.2.3.

4.6.8 Efter domstolens slutliga prövning

En dom i vilken ett skadestånd har dömts ut är omedelbart verkställbar.⁵¹ En målsägande som har beviljats kvarstad ska alltid själv ansöka om verkställighet. Åklagaren anses dock vara skyldig att underrätta målsäganden om beslutet om kvarstad.⁵²

Till skillnad från skadestånd får utmätning gällande värdeförverkande och företagsbot enligt 3 kap. 23 § andra stycket UB endast ske efter det att domen vunnit laga kraft. Åklagaren bör därför, vid värdeförverkande och företagsbot, yrka att rätten beslutar att kvarstaden ska bestå viss tid efter det att domen i övrigt vunnit laga kraft.⁵³

Åklagaren bör lämpligen yrka att kvarstaden ska bestå till dess verkställighet sker, dock längst två månader efter laga kraft. För att få bifall till yrkandet bör rätten underrättas om att statens fordran blir restförd hos Kronofogden som ett allmänt mål först när begäran om indrivning överförs från domstolen till Kronofogden via Polismyndigheten.⁵⁴ Innan en sådan begäran inkommit kan Kronofogden inte påbörja den egentliga verkställigheten. Om kvarstaden upphör innan begäran om indrivning inkommit till Kronofogden kan den misstänkte vända sig till Kronofogden för att återfå sin egendom, eftersom Kronofogden i en sådan situation inte längre har någon verkställighet som ger dem rätt behålla egendomen. Enligt 4 § indrivningsförordningen (1993:1229) ska indrivningen begäras senast två månader efter det att fordringen skulle ha betalats.

4.6.9 Utmätning

När utmätning sker för en kvarstadsfordran värderas säkrad lös och fast egendom i förekommande fall om detta inte skett tidigare. Egendomen anmäls till försäljning och efter den exekutiva försäljningen fördelas och redovisas inlutna medel. Om någon del av skulden kvarstår efter utmätning och försäljning sker ytterligare tillgångsutredning. Om gäldenären i övrigt saknar kända utmätningsbara tillgångar avslutas tillgångsutredningen och en utredningsrapport upprättas. Beslut fattas därefter om lämplig indrivningsåtgärd eller om avbrytande av indrivningen.

---

⁵¹ 3 kap. 4 och 6 §§ UB.

⁵² Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.13.

⁵³ Jfr 26 kap. 6 andra stycket RB, JO 2003/04 s. 96, NJA 2002 s. 673 samt Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.18.

⁵⁴ Jfr 2 kap. 30 § UB, 25 § förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. samt JO 2003/04 s. 96.

4.6.10 Förrättningskostnader

Staten är enligt 17 kap. 13 § UB såsom sökande i allmänna mål befriad från att ansvara för förrättningskostnader. Om kvarstad inte åtföljs av en dom om betalningsskyldighet kommer uppkomna kostnader i målet att slutligen stanna på staten.

Sökande i mål om skadestånd på grund av brott är befriad från förrättningskostnader enligt 15 § förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogden.

4.7 Andra möjligheter att säkra egendom

4.7.1 Beslag

Enligt 27 kap. 1 § RB får föremål som skäligen kan antas komma att förverkas på grund av brott tas i beslag. Även föremål som kan antas äga betydelse för utredningen eller som är avhänt någon genom brott får tas i beslag.

Även egendom som trätt i stället för det ursprungliga brottsutbytet kan bli föremål för sakförverkande och därmed beslag. Det måste dock finnas en koppling mellan brottet och egendomen i fråga, vilket kan vara svårt att bevisa.⁵⁵

Beslag kan i princip riktas mot vem som helst. I fråga om beslag för framtida förverkande begränsas dock möjligheterna att ta något i beslag indirekt av reglerna om mot vilka personer ett yrkande om förverkande kan riktas enligt 36 kap. 5 och 5 a §§ BrB.⁵⁶

Även föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet kan tas i beslag.

Beträffande beslag gäller proportionalitetsprincipen, dvs. att beslag får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

För mer information om reglerna kring beslag hänvisas till Beslagshandboken.

4.7.2 Beslag eller förvar av pengar?

Gränsdragningen mellan beslag och kvarstad aktualiseras framför allt när det är fråga om pengar.⁵⁷ Beslag av pengar, dvs. kontanter ("fysiska pengar") och inte pengar på konto, kan komma i fråga i tre fall:⁵⁸

---

⁵⁵ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 31.4.3.

⁵⁶ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 31.8.

⁵⁷ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.4, 31.4.2, 31.4.3, och 31.20

⁵⁸ Kontanter kan vid misstanke om brott enligt penningtvättsbrottslagen även tas i penningbeslag.

- När de behövs för utredningen
- När de avhänts någon genom brott
- När de ska förverkas

Det kan åtminstone i inledningsskedet vara svårt att avgöra om pengar som hittas har avhänts någon genom brott och ska återställas, om de behövs för utredningen eller om de ska förverkas. Inte sällan är det fråga om en kombination av flera av dessa omständigheter.

Gränsdragningsproblem föreligger t.ex. om kontanter anträffas hos den som misstänks för förmögenhetsbrott. I ett sådant fall måste avgöras om pengarna har avhänts någon genom brott och således kan tas i beslag eller om pengarna ska tas i förvar för att säkerställa ett framtida skadeståndsyrkande.

Ett annat gränsdragningsproblem är när den misstänkte har haft ett utbyte av brott och/eller brottslig verksamhet. Vid vanligt förverkande, om det kan bevisas att det föreligger identitet mellan pengarna och utbytet, och vid utvidgat förverkande kan pengarna sakförverkas och därför tas i beslag. Även om beslagtagna pengarna sätts in på ett konto som ett led i myndighetens vårdande av den beslagtagna egendomen finns inte hinder mot ett sakförverkande.⁵⁹ Sakförverkande kan även ske av kontanter som tagits i penningbeslag enligt penningtvättsbrottslagen. I annat fall måste avgöras om pengarna ska tas i förvar för säkrande av ett framtida värdeförverkande.

Finns det inte längre grund för beslaget ska det omedelbart hävas. Dock bör åklagaren innan beslaget hävs överväga om det finns grund för annat tvångsmedel. Det kan t.ex. under utredningen ha framkommit att det finns ett skadeståndsanspråk och att pengar, som inte längre ska vara i bevisbeslag, istället kan tas i förvar för målsägandens skadeståndsanspråk. Om beslaget hävs kan det finnas skäl att underrätta Kronofogden eftersom det kan finnas ett utmätningsbeslut som innebär att det som varit i beslag ska mätas ut.

4.7.3 Penningbeslag

Penningbeslag kan endast användas vid förundersökning om penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt i någon form.

Egendom i form av pengar, fordran eller annan rättighet som skäligen kan antas vara föremål för brott enligt penningtvättsbrottslagen, eller ett motsvarande värde, får tas i penningbeslag. Penningbeslag kan användas för fysiska kontanter men även i förhållande till annat än föremål, såsom t.ex. kontobehållning.

För penningbeslag behöver inte, som vid förvar/kvarstad enligt RB, finnas någon som skäligen kan misstänkas för brottet. Misstanken ska i stället

---

⁵⁹ Jfr rättsfallet NJA 1965 s. 97 II.

knytas till egendomen som skäligen ska kunna antas vara föremål för brott enligt penningtvättsbrottslagen.

Läs mer om penningbeslag i RättsPM 2020:5 om penningtvätt.

4.7.4 Betalningssäkring

Åklagare kan inte besluta eller ansöka om betalningssäkring, utan detta är ett verktyg för i första hand Skatteverket och Tullverket som kan ansöka om betalningssäkring hos förvaltningsrätten. Betalningssäkring kan dock ske i samband med tillslag i brottmålet.

Enligt skatteförfarandelagen (2011:1244) kan en gäldenärs egendom tas i anspråk genom betalningssäkring för att säkerställa betalning av fordran på skatt, tull eller avgift.⁶⁰ Bestämmelserna om betalningssäkring i skatteförfarandelagen är i stora drag uppbyggd på samma sätt som rättegångsbalkens regler om förvar och kvarstad, med bl.a. den skillnaden att någon skäligen misstanke om brott inte behöver föreligga.

I första hand tillämpas lagen mot den fysiska eller juridiska person som ska betala skatten. Det är också möjligt att betalningssäkra hos legala och faktiska företrädare för juridiska personer för fordringar hos den juridiska personen.

Betalningssäkring kan komma i fråga både för fastställda och ännu inte fastställda fordringar. Om en fordran inte är fastställd måste det finnas sannolika skäl för att den kommer att fastställas.

Beslut om betalningssäkring fattas av allmän förvaltningsdomstol och verkställs av Kronofogden. Skatteverket för det allmännas talan i mål om betalningssäkring, utom i de fall talan ska föras av Tullverket. Tullverket ska föra det allmännas talan inom sitt område, dvs. när det är fråga om tullavgifter etc.

Är fara att lös egendom undanskaffas kan Skatteverket eller Tullverket ta lös egendom i förvar. Ett sådant beslut fattas av granskningsledaren.

För mer information om betalningssäkring hänvisas till Skatteverkets rättsliga vägledning. Den finns på Skatteverkets hemsida, www.skatteverket.se

---

⁶⁰ Bestämmelserna gäller även för tull och skatt som ska betalas till Tullverket, se Tullagen (2016:253).

Bilaga 1 – Checklista förvar och kvarstad – Säkran­de inför bl.a. värdeförverkanden vid utbyte av brott, utvidgat förverkande och företagsbot

De betalningsförpliktelser till staten som kan säkras genom förvar och kvarstad är:

- Värdeförverkande vid utbyte av ett brott
- Värdeförverkande vid utvidgat förverkande
- Värdeförverkande av ekonomisk fördel av brott
- Företagsbot
- Böter
- Annan ersättning till det allmänna

Allmänna förutsättningar – inledande prövning

Inledande prövning

- Är det troligt att det i samband med åtalet kommer att framställas något yrkande som medför betalningsförpliktelse för den misstänkte?
- Hur stor kommer betalningsförpliktelsen att bli?
- Kan det befaras att den misstänkte kommer att undandra sig betalning?
- Har den förenklade finansiella utredningen visat att det finns tillgångar att säkra?

För att beslut om förvar och kvarstad ska kunna meddelas uppställs i lagtexten följande krav:

- Beslutet riktar sig mot någon som är *skäligen misstänkt* för brott
- Det *kan antas* att den misstänkte kommer att ådömas *betalnings­skyldighet* på grund av brottet, dvs. att det är troligt att det i samband med åtalet kommer att framställas yrkande om exempelvis förverkande av värdet av utbytet av ett brott.
- Det kan *skäligen befaras* att den misstänkte genom att avvika, genom att undanskaffa egendom eller på annat sätt *undandrar sig betalnings­skyldigheten*.

Förvar och kvarstad för säkran­de av förverkande och företagsbot kan riktas även mot juridisk person.

Vad kan tas i förvar?

All form av egendom kan tas i förvar, såväl fast- som lös egendom. Exempel på egendom som kan tas i förvar:

- Kontanter i svensk eller utländsk valuta
- Banktillgodohavanden och medel på plusgirokonto
- Fondandelar och aktier
- Föremål i guld eller andra ädla metaller, ädelstenar m.m.
- Bilar och båtar
- Värdehandlingar i form av skuldebrev, obligationer och postväxlar
- Rättigheter, t.ex. bostadsrätt
- Fast egendom och tomträtt

Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras

- *Tillhör eller anses egendomen tillhöra den som är skäligen misstänkt?*

Den prövning som ska göras är om egendomen kan utmätas från den misstänkte. Det är reglerna om utmätning i utsökningsbalken (4 kap. 17–19 §§ och 24 §) som styr vilken egendom Kronofogden kan använda för att verkställa en kvarstad och således indirekt vilken egendom som kan/bör tas i förvar.

- *Har egendomen ett exekutionsrättsligt värde?*

När det som ska tas i förvar inte är pengar, banktillgodohavanden eller liknande egendom måste egendomen ha ett sådant värde/övervärde att det uppstår ett överskott när Kronofogden säljer egendomen (efter avdrag för kostnader och eventuella kreditskulder). Exempel på egendom som sällan leder till något överskott är begagnad elektronik såsom datorer och TV-skärmar samt bilar som är belastade med kreditskulder.

- *Kan egendomen tas i förvar med hänsyn till reglerna om beneficium?*

När kontanta medel eller banktillgodohavanden ska tas i förvar måste åklagaren beakta att den misstänkte kan vara i behov av pengarna för sitt underhåll (se 5 kap. 1–2 §§ UB). Om medlen omfattas av den misstänktes beneficium ska de inte tas i förvar. Med hänsyn därtill bör belopp understigande 10 000 kr normalt inte tas i förvar.

Kontakta Kronofogden

Om det är tveksamt om viss egendom kan utmätas från den misstänkte eller om egendomen har ett exekutivt värde bör Kronofogden alltid kontaktas. Det är knappast meningsfullt att ta egendom i förvar som Kronofogden inte kan använda vid sin verkställighet.

I första hand bör teamen för specialverkställighet kontaktas, kontaktuppgifter se Brottsutbyte på Rånet och Ekonätet

Beslut om förvar

Beslut om förvar fattas av åklagare som ett tvångsmedel i Cåbra. Vid fara i dröjsmål får polisman fatta beslut om att ta lös egendom i förvar. Om så sker ska det anmälas till åklagare som omedelbart har att pröva om förvaret ska bestå. Den misstänkte ska enligt 26:3b RB utan dröjsmål underrättas om försvarsbeslutet.

Förvar av egendom som redan finns i beslag

Ett vanligt förekommande beslut är att omvandla ett beslag till förvar. Det kan exempelvis vara fallet när pengar eller dyrbar egendom som tagits i beslag inte ska återställas till en målsägande och inte heller ska förverkas genom ett sakförverkande. När grunderna för beslag upphör och det kan förväntas att den misstänkte kommer att åläggas en betalningsförpliktelse bör åklagaren, istället för att lämna tillbaka egendomen, pröva om egendomen ska användas för att säkra den kommande betalningsförpliktelsen.

Förvar vid husrannsakan och kroppsvisitation

Det är inte alltid möjligt att initialt säkra tillgångar genom beslag, exempelvis när den egendom som påträffas varken är av betydelse för utredning av brott eller är avhänt någon genom brott. Ska egendomen inte heller sakförverkas såsom utbyte av brott eller brottslig verksamhet kan egendomen istället tas direkt i förvar för att säkra kommande betalningsskyldighet. Frågan om att ta lös egendom i förvar torde vanligtvis uppkomma i samband med att dyrare egendom påträffas vid husrannsakan och kroppsvisitation.

För att möjliggöra ett beslut om förvar i dessa situationer är det många gånger nödvändigt att polis/åklagare innan åtgärden har gjort en preliminär bedömning av kommande betalningsförpliktelser och kontrollerat den misstänktes ekonomi för att ha en uppfattning om behovet av ett förvar.

Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen och åklagaren behöver i dessa fall inte vidta några övriga åtgärder. Det ankommer på polisen att upprätta ett förvarsprotokoll över verkställigheten.

Förvar på bankkonton m.m. och förbudsmeddelande

Ett annat vanligt beslut om förvar är förvar av pengar på ett bankkonto, men det kan även avse andra former av konton. I dessa fall ska en särskild form av beslut om förvar användas "*förvar med förbudsmeddelande*". Även beträffande förvar av andra fordringar, exempelvis krav på återbetalning av lån, betalning av köpeskilling eller fakturor, ska denna särskilda form av förvarsbeslut användas.

I dessa fall kan inte egendomen tas om hand av polisen, utan kommer att vara kvar hos banken, fondbolaget eller motsvarande. För att medlen inte ska betalas ut till den misstänkte eller annan måste den som har att betala förbjudas att göra det, eller som det anges i 26 kap. 3 § RB "*gäldenären eller*

annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin fordran eller annan rättighet till annan än Kronofogdemyndigheten”.

Åtgärder i samband med beslutet

- I detta fall måste beslutet verkställas genom att beslutet överlämnas till gäldenären eller annan förpliktad, i exemplet banken.
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. Lämna direktiv till polisen att verkställa beslutet och upprätta protokoll över verkställigheten.
- Åklagaren ska enligt 32 § förundersökningskungörelsen genast skicka en underrättelse om beslutet till Kronofogden. Lämpligen skickas en kopia av beslutet.

Förvar av fast egendom, tomträtt och bostadsrätt

Som tidigare angivits är det möjligt att ta all form av egendom i förvar, även fast egendom, tomträtt och bostadsrätt. I dessa fall fattas ett vanligt beslut om förvar. Förvar med förbudsmeddelande ska alltså inte användas i dessa fall, men Lantmäteriet (inskrivningsmyndigheten) ska underrättas om beslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet.

Åtgärder i samband med beslutet

- Åklagaren ska enligt 31 § förundersökningskungörelsen genast underrätta inskrivningsmyndigheten (Lantmäteriet) om ett beslut att ta fast egendom eller tomträtt i förvar. Av underrättelsen ska framgå den fordran för vilken förvar har beslutats. Lämpligen skickas en kopia av förvarsbeslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. Uppdra till polisen att upprätta protokoll efter kontroll att inskrivningsmyndigheten fått beslutet eller bostadsrättsföreningen underrättats.

Utredningsåtgärder mellan förvar och kvarstad

Underlag för kommande betalningsförpliktelse

Om det inte redan har klarlagts hur stor betalningsförpliktelsen kommer att bli måste detta klarläggas före framställan om kvarstad. Det är inte alltid möjligt att tidigt i en förundersökning veta exakt hur åtalet kommer att se ut och vad som kan styrkas i fråga om exempelvis utbyte av brott, men det är nödvändigt att det finns ett underlag för ett antagande om hur stort det kommer att bli.

Består exempelvis brottsmisstanken i narkotikabrott måste det finnas något underlag om hur mycket narkotika som sannolikt har överlåtits och uppgift

om försäljningspris eller gatupriset på aktuell narkotika. Utifrån sådana uppgifter kan ett antagande göras om utbytet av brottet.

Förenklad modell narkotikabrott

**Mängd x pris per mängdenhet med avdrag för anskaffningskostnader =
vinst av brottet = värde som kan förverkas**

På motsvarande sätt måste en beräkning ske beträffande utbyte av andra brott.

Vid utvidgat förverkande är huvudregeln att egendom som kan tas i beslag sakförverkas. Det är endast egendom som inte kan tas i beslag som värdeförverkas. Åklagaren måste vid utvidgat förverkande skaffa sig en översiktlig bild av den misstänktes ekonomi. Detta för att kunna bedöma huruvida det är sannolikt att den egendom eller det värde som ska ligga till grund för yrkandet om kvarstad härrör från utbyte av brottslig verksamhet. Ett sätt att skaffa sig en sådan bild är att genomföra en förenklad finansiell utredning.

Vid utvidgat förverkande är det, till skillnad från andra fall av värdeförverkande, värdet på egendom som förverkas. Det är därför nödvändigt att värdera egendomen för att veta vilket belopp som motsvarar egendomens värde och som ska beläggas med kvarstad och senare yrkas förverkat.

Underlag för risk för undandragande

Många gånger är brottet i sig sådant att det kan befaras att den misstänkte kommer att undandra sig kommande betalningsförpliktelser, exempelvis vid bedrägeri och förskingring. Om det är möjligt bör dock åklagaren alltid ha någon form av underlag för sitt påstående om risk för undandragande.

Ett sätt att visa denna risk kan vara att åberopa uppgifter om restförda skulder hos Kronofogden och betalningsanmärkningar. Om man påträffar pengar eller dyrbar egendom hos någon som har skulder hos Kronofogden framstår det som ganska uppenbart att misstänkt inte prioriterar att betala sina skulder. Det är då inte heller särskilt sannolikt att den egendomen som tagits i förvar eller annan egendom kommer att användas för att betala ytterligare skulder i form av förverkande m.m.

Framställan om kvarstad

När egendom tagits i förvar ska en framställan om kvarstad ske till rätten så snart som möjligt och senast fem dagar efter beslutet. Lag (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid tillämpas på fristen. Det innebär att skulle tiden för att begära kvarstad infinna sig på en lördag, söndag eller annan helgdag förlängs tiden till nästa vardag. Skulle femdagarsfristen infinna sig på en lördag kan alltså framställan om kvarstad göras på måndagen. I Cåbra under rubriken framställningar finns en mall för framställan om kvarstad.

Mallen är anpassad för kvarstad vid skadeståndsfördran. Vid framställningar om kvarstad för andra betalningsförpliktelser rekommenderas att mallen modifieras utifrån vilken form av betalningsförpliktelse kvarstaden avser.

Tänk på!

- Kvarstad ska begäras på det belopp som du tror att den misstänkte kommer att förpliktas att betala i domen, inte på det som tagits i förvar.
- Beslutet om förvar, när sådant finns, ska bifogas framställan om kvarstad.
- Åklagaren bör redan någon dag innan framställan om kvarstad kontakta Kronofogden och informera om eventuell kvarstad.

Kvarstadsförhandling

Rätten ska hålla kvarstadsförhandling så snart som möjligt efter det att fråga om kvarstad väcks, t.ex. genom att åklagaren inkommer med en framställan om kvarstad till rätten. Det finns ingen absolut frist för när en förhandling ska hållas, utom i de fall egendom har tagits i förvar. Förhandling ska då hållas senast inom fyra dagar efter det att framställan kom in till rätten (26 kap. 4 § andra stycket RB). Hålls huvudförhandling i målet inom en vecka behöver någon särskild kvarstadsförhandling inte hållas. I brådskande fall kan rätten fatta ett interimistiskt beslut om kvarstad.

Vid kvarstadsförhandlingen ska åklagaren redogöra för:

- Brottsmisstanken
- Varför det kan antas att den misstänkte kommer att ådömas en betalningsförpliktelse och hur den har beräknats eller uppskattats
- De omständigheter som konstituerar risken för att den betalningsskyldige försöker undandra sig att betala den kommande fordran
- När åtal kan förväntas

Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad

Åklagaren ska, vid betalningsförpliktelser till staten, alltid begära att Kronofogdemyndigheten verkställer beslutet. Domstolen expedierar inte sitt beslut om kvarstad till Kronofogden.

Begäran om verkställighet görs enklast genom att domstolens beslut tillsammans med en skriftlig begäran (finns som mall i Wåns) mailas till Kronofogden.

Tänk på!

- Åklagaren ska begära verkställighet av kvarstaden. Om kvarstaden föregåtts av ett beslut om förvar, ska beslutet bifogas begäran.
- Om det är möjligt med hänsyn till förundersökningssekretessen bör åklagaren, i samband med begäran om verkställighet, lämna information om den misstänktes tillgångar till Kronofogden om det behövs för deras verkställighet.
- Om kvarstaden avser ett större belopp och det inte finns egendom som motsvarar beloppet i förvar, bör Kronofogden underrättas om åklagarens kommande begäran om verkställighet.

Förändrade förutsättningar för kvarstad

Förutsättningarna för en kvarstad kan förändras efter det att domstolen meddelat sitt beslut, exempelvis om beloppet som ska säkras förändras eller om det visar sig att det inte kommer att gå att bevisa den misstänkte har haft ett utbyte av sitt brott. Finns det inte längre skäl för den beviljade kvarstaden ska den justeras eller upphävas omedelbart.

Åklagaren förfogar inte över ett beslut om kvarstad. Om kvarstaden ska justeras eller upphävas måste därför åklagaren kontakta domstolen.

Om domstolen upphäver ett meddelat beslut om kvarstad, underrättar domstolen Kronofogdemyndigheten om beslutet.

Kvarstad vid åtal och huvudförhandling

Åklagaren bör redan i stämningsansökan ange att kvarstaden ska bestå till dess verkställighet sker, dock längst två månader efter laga kraft.

En betalningsförpliktelse till staten är verkställbar först efter det att den vunnit laga kraft. För att en kvarstad ska vara meningsfull måste den i dessa situationer bestå en viss tid efter det att domen har vunnit laga kraft.

Polismyndigheten ansvarar för att betalning sker till staten. Från det att den dömda skulle ha betalat har Polismyndigheten enligt 4 § indrivningsförordning (1993:1229) två månader på sig att lämna över ärendet för indrivning till Kronofogden.

Tänk på!

Även i de fall kvarstad begärs först i samband med åtalet måste domstolens beslut om kvarstad begäras verkställt hos Kronofogden.

Bilaga 2 – Checklista förvar och kvarstad – Säkran­de av skadestånd

I denna bilaga behandlas handläggningen av förvar och kvarstad för att säkra kommande betalning av skadestånd till målsäganden. Handläggningen av förvar och kvarstad för att säkra ett kommande skadestånd är i många avseenden densamma som vid säkran­de av betalningsförpliktelser till staten, men det finns vissa skillnader.

Allmänna förutsättningar – inledande prövning

Inledande prövning

- Har målsäganden anmält ett anspråk?
- Hur stort är anspråket?
- Kan det befaras att den misstänkte kommer att undandra sig betalning?
- Vill målsäganden ha en kvarstad?
- Har den förenklade finansiella utredningen visat att det finns tillgångar att säkra?

Förvar och kvarstad för att säkra målsägandens anspråk får endast användas om målsäganden anmält sitt anspråk till åklagaren eller förundersökningsledaren.

Innan åklagaren tar egendom i förvar eller går vidare med en framställan om kvarstad ska åklagaren kontrollera att målsäganden har anmält ett anspråk, att målsäganden vill ha en kvarstad och att målsäganden är informerad om att denne själv måste begära verkställighet av kvarstaden. Om målsäganden inte vill ha någon kvarstad ska framställan om kvarstad för målsägandens räkning inte göras. Har egendom redan tagits i förvar ska beslutet om förvar hävas. Innan förvaret hävs bör åklagaren överväga om det finns skäl att säkra egendomen för betalningsförpliktelser till staten.

I bråds­kande fall kan egendom tas i förvar för att säkra en målsägandes anspråk, trots att det ännu inte anmälts. I dessa fall måste det snabbt klarläggas om målsäganden gör en anmälan om anspråk och om målsäganden vill ha en kvarstad. Om så inte är fallet ska förvaret hävas.

För att beslut om förvar och kvarstad ska kunna meddelas uppställs i lagtexten följande krav:

- Beslutet riktar sig mot någon som är *skäligen misstänkt* för brott
- Det *kan antas* att den misstänkte kommer att ådömas *betalningsskyldighet* på grund av brottet, dvs. att det är troligt att det i samband med åtalet kommer att framställas yrkande om exempelvis skadestånd

- Det kan *skäligen befaras* att den misstänkte genom att avvika, genom att undanskaffa egendom eller på annat sätt *undandrar sig betalnings-skyldigheten*.

Kvarstad för att säkra skadestånd kan inte riktas mot juridiska personer.

Vad kan tas i förvar?

All form av egendom kan tas i förvar, såväl fast som lös egendom. Exempel på egendom som kan tas i förvar kan vara följande:

- Kontanter i svensk eller utländsk valuta
- Banktillgodohavanden och medel på plusgirokonto
- Fondandelar och aktier
- Föremål i guld eller andra ädla metaller, ädelstenar m.m.
- Bilar och båtar
- Värdehandlingar i form av skuldebrev, obligationer, postväxlar och pantbrev
- Rättigheter, t.ex. bostadsrätt
- Fast egendom och tomträtt

Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras:

- *Tillhör eller anses egendomen tillhöra den som är skäligen misstänkt?*

Den prövning som ska göras är om egendomen kan utmätas från den misstänkte. Det är reglerna om utmätning i utsökningsbalken (4 kap. 17–19 §§ och 24 §) som styr vilken egendom Kronofogden kan använda för att verkställa en kvarstad och således indirekt vilken egendom som kan/bör tas i förvar.

- *Har egendomen ett exekutionsrättsligt värde?*

När det som ska tas i förvar inte är pengar, banktillgodohavanden eller liknande egendom måste egendomen ha ett sådant värde/övervärde att det uppstår ett överskott när Kronofogden säljer egendomen (efter avdrag för kostnader och eventuella kreditskulder). Exempel på egendom som sällan leder till något överskott är begagnad elektronik såsom datorer och TV-skärmar samt bilar som är belastade med kreditskulder.

- *Kan egendomen tas i förvar med hänsyn till reglerna om beneficium?*

När kontanta medel eller banktillgodohavanden ska tas i förvar måste åklagaren beakta att den misstänkte kan vara i behov av pengarna för sitt underhåll (se 5 kap. 1–2 §§ UB). Om medlen omfattas av den misstänktes beneficium ska de inte tas i förvar. Med hänsyn därtill bör belopp understigande 10 000 kr normalt inte tas i förvar.

Kontakta Kronofogden

Om det är tveksamt om viss egendom kan utmätas från den misstänkte eller om egendomen har ett exekutivt värde bör Kronofogden alltid kontaktas. Det är knappast meningsfullt att ta egendom i förvar som Kronofogden inte kan använda vid sin verkställighet. I första hand bör teamen för specialverkställighet kontaktas, kontaktuppgifter se Brottsutbyte på Rånet och Ekonätet

Beslut om förvar

Beslut om förvar fattas av åklagare som ett tvångsmedel i Cåbra. Vid fara i dröjsmål får polisman fatta beslut om att ta lös egendom i förvar. Om så sker ska det anmälas till åklagare som omedelbart har att pröva om förvaret ska bestå. Den misstänkte ska enligt 26:3b RB utan dröjsmål underrättas om försvarsbeslutet.

Förvar av egendom som redan finns i beslag

Ett vanligt förekommande beslut är att omvandla ett beslag till förvar. Det kan exempelvis vara fallet när pengar eller dyrbar egendom som tagits i beslag inte ska återställas till en målsägande och inte heller ska förverkas genom ett sakförverkande. När grunderna för beslag upphör och det kan förväntas att den misstänkte kommer att åläggas att betala skadestånd bör åklagaren, istället för att lämna tillbaka egendomen, pröva om egendomen ska användas för att säkra den kommande betalningsförpliktelsen.

Förvar vid husrannsakan och kroppsvisitation

Det är inte alltid möjligt att initialt säkra tillgångar genom beslag, exempelvis när den egendom som påträffas varken är av betydelse för utredning av brott eller är avhänt någon genom brott. Ska egendomen inte heller sakförverkas såsom utbyte av brott eller brottslig verksamhet kan egendomen istället tas direkt i förvar för att säkra kommande skadestånd. Frågan om att ta lös egendom i förvar torde vanligtvis uppkomma i samband med att dyrare egendom påträffas vid husrannsakan och kroppsvisitation.

För att möjliggöra ett beslut om förvar i dessa situationer är det många gånger nödvändigt att polis/åklagare innan åtgärden kontrollerat om målsäganden har ett anspråk och om den misstänktes ekonomi är sådan att det finns ett behov av förvar.

Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen och åklagaren behöver i dessa fall inte vidta några övriga åtgärder. Det ankommer på polisen att upprätta ett försvarsprotokoll över verkställigheten.

Förvar på bankkonton m.m. och förbudsmeddelande

Ett annat vanligt beslut om förvar är förvar av pengar på ett bankkonto, men det kan även avse andra former av konton. I dessa fall ska en särskild form av beslut om förvar användas "*förvar med förbudsmeddelande*". Även beträffande

förvar av andra fordringar, exempelvis krav på återbetalning av lån, betalning av köpeskilling eller fakturor, ska denna särskilda form av förvarsbeslut användas.

I dessa fall kan inte egendomen tas om hand av polisen, utan kommer att vara kvar hos banken, fondbolaget eller motsvarande. För att medlen inte ska betalas ut till den misstänkte eller annan måste den som har att betala förbjudas att göra det, eller som det anges i 26 kap. 3 § RB "*gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin fordran eller annan rättighet till annan än Kronofogdemyndigheten*".

Åtgärder i samband med beslutet

- I detta fall måste beslutet verkställas genom att beslutet överlämnas till gäldenären eller annan förpliktad, i exemplet banken.
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. Lämna direktiv till polisen att verkställa beslutet och upprätta protokoll över verkställigheten.
- Åklagaren ska enligt 32 § förundersökningskungörelsen genast skicka en underrättelse om beslutet till Kronofogden. Lämpligen skickas en kopia av beslutet.

Förvar av fast egendom, tomträtt och bostadsrätt

Som tidigare angivits är det möjligt att ta all form av egendom i förvar, även fast egendom, tomträtt och bostadsrätt. I dessa fall fattas ett vanligt beslut om förvar. Förvar med förbudsmeddelande ska alltså inte användas i dessa fall, men Lantmäteriet (inskrivningsmyndigheten) ska underrättas om beslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet.

Åtgärder i samband med beslut

- Åklagaren ska enligt 31 § förundersökningskungörelsen genast underrätta inskrivningsmyndigheten (Lantmäteriet) om ett beslut att ta fast egendom eller tomträtt i förvar. Av underrättelsen ska framgå den fordran för vilken förvar har beslutats. Lämpligen skickas en kopia av förvarsbeslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet.
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. Uppdra till polisen att upprätta protokoll efter kontroll att inskrivningsmyndigheten eller bostadsrättsföreningen fått beslutet.

Som nämnts tidigare kan i brådskande fall egendom tas i förvar för att säkra en målsägandes anspråk, trots att det ännu inte anmälts. Om det inte redan har klarlagts om målsäganden har ett anspråk måste detta omedelbart kontrolleras.

Även i de fall målsäganden har anmält ett anspråk kan det finnas skäl att ge målsäganden möjlighet att närmare precisera sitt anspråk och komma in med eventuellt underlag när sådant finns. Det är inte alltid möjligt att tidigt i en förundersökning veta exakt hur mycket som kommer att yrkas i skadestånd, men det är nödvändigt att målsäganden anger i vart fall ett preliminärt anspråk.

Innan åklagaren går vidare med en framställan om kvarstad ska målsäganden eller målsägandebiträdet alltid kontaktas. Anledningen är att målsäganden själv måste vara aktiv och kontakta Kronofogden vid ett beslut om kvarstad. Är målsäganden inte intresserad av att agera för att säkra sitt anspråk på skadestånd saknas det skäl för åklagaren att gå vidare med en framställan om kvarstad. Har egendom redan tagits i förvar ska beslutet om förvar för målsägandens räkning hävas.

Underlag för risk för undandragande

Många gånger är brottet i sig sådant att det kan befaras att den misstänkte kommer att undandra sig kommande betalningsförpliktelser, exempelvis vid bedrägeri och förskingring. Om det är möjligt bör dock åklagaren alltid ha någon form av underlag för sitt påstående om risk för undandragande.

Ett sätt att visa denna risk kan vara att åberopa uppgifter om restförda skulder hos Kronofogden och betalningsanmärkningar. Om man påträffar pengar eller dyrbar egendom hos någon som har skulder hos Kronofogden framstår det som ganska uppenbart att misstänkt inte prioriterar att betala sina skulder. Det är då inte heller särskilt sannolikt att den egendomen som tagits i förvar eller annan egendom kommer att användas för att betala ytterligare skulder i form av skadestånd.

Framställan om kvarstad

När egendom tagits i förvar ska en framställan om kvarstad ske till rätten så snart som möjligt och senast fem dagar efter beslutet. Lag (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid tillämpas på fristen. Det innebär att skulle tiden för att begära kvarstad infinna sig på en lördag, söndag eller annan helgdag förlängs tiden till nästa vardag. Skulle femdagarsfristen infinna sig på en lördag kan alltså framställan om kvarstad göras på måndagen. I Cåbra finns under rubriken framställan en mall för framställan om kvarstad.

Tänk på!

- Kvarstad ska begäras på det skadeståndsbelopp som målsäganden anmält, inte på det som tagits i förvar.
- Beslutet om förvar, när sådant finns, ska bifogas framställan om kvarstad.
- Åklagaren bör redan vid framställan om kvarstad kontakta Kronofogden och informera om eventuell kvarstad.

Kvarstadsförhandling

Rätten ska hålla kvarstadsförhandling så snart som möjligt efter det att fråga om kvarstad väcks, t.ex. genom att åklagaren inkommer med en framställan om kvarstad till rätten. Det finns ingen absolut frist för när en förhandling ska hållas, utom i de fall egendom har tagits i förvar. Förhandling ska då hållas senast inom fyra dagar efter det att framställan kom in till rätten (26 kap. 4 § andra stycket RB). Hålls huvudförhandling i målet inom en vecka behöver någon särskild kvarstadsförhandling inte hållas. I brådskande fall kan rätten fatta ett interimistiskt beslut om kvarstad.

Vid kvarstadsförhandlingen ska åklagaren redogöra för följande:

- Brottsmisstanken
- Varför det kan antas att den misstänkte kommer att ådömas att betala skadestånd till målsäganden och storleken på målsägandens anspråk
- De omständigheter som konstituerar risken för att den betalningsskyldige försöker undandra sig att betala den kommande fordran
- När åtal kan förväntas

Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad

Domstolens beslut om kvarstad expedieras endast till parterna. Domstolen expedierar alltså inte sitt beslut om kvarstad till Kronofogden.

Åklagaren får inte begära verkställighet av beslutet hos Kronofogden. Det är målsäganden själv som ska begära verkställighet. Åklagaren anses dock skyldig att informera målsäganden om beslutet och bör bistå målsäganden med kopior av beslut om förvar och andra uppgifter som behövs för målsägandens begäran.

När målsäganden begärt verkställighet påbörjar Kronofogden en tillgångsutredning och säkrar så pass mycket av den misstänktes tillgångar att kvarstadsbeloppet kan bli täckt vid utmätning. Finns egendom i förvar tas den i normala fall först i anspråk.

På Kronofogdens hemsida finns det färdiga blanketter som målsäganden kan använda för att begära verkställighet av beslutet.

Tänk på!

- Det är målsäganden som ska begära verkställighet av kvarstaden.
- Informera målsäganden om att domstolens beslut om kvarstad och beslutet om förvar, när sådant finns, alltid ska bifogas begäran.
- Om det är möjligt med hänsyn till förundersökningssekretessen bör åklagaren lämna information om den misstänktes tillgångar till Kronofogden om det behövs för deras verkställighet.
- Om kvarstaden avser ett större belopp och det inte finns egendom som motsvarar beloppet i förvar, bör Kronofogden underrättas om målsägandens kommande begäran om verkställighet.

Förändrade förutsättningar för kvarstad

Förutsättningarna för en kvarstad kan förändras efter det att domstolen meddelat sitt beslut, exempelvis kan målsäganden återkalla sitt anspråk. Det kan vidare visa sig att det brott som skadeståndet grundar sig på inte kommer att kunna bevisas. Finns det inte längre skäl för kvarstad ska den upphävas omedelbart.

Åklagaren förfogar inte över ett beslut om kvarstad. Om kvarstaden ska justeras eller upphävas måste därför åklagaren kontakta domstolen.

Om domstolen upphäver ett meddelat beslut om kvarstad, underrättar domstolen Kronofogden om beslutet.

Kvarstad vid åtal och huvudförhandling

Om domstolen förpliktar den dömde att betala skadestånd är domen i denna del omedelbart verkställbar.

För att möjliggöra för målsäganden att begära verkställighet innan kvarstaden förfaller bör det i samband med åtalet yrkas att kvarstaden i vart fall består till dess domen vinner laga kraft.

En målsägande som har beviljats kvarstad ska alltid själv ansöka om verkställighet. Åklagaren anses dock vara skyldig att underrätta målsäganden om beslutet om kvarstad. Kronofogden kan annars bli tvungen att lämna tillbaka det som tagits i kvarstad till den dömde.⁶¹

Det är sällan meningsfullt att begära att domstolen förordnar om kvarstad först i samband med dom, dvs. att kvarstad begärs för första gången i samband med åtalet. Målsäganden kan i dessa fall direkt begära verkställighet av domen på skadestånd och det finns därför sällan behov av en kvarstad.

---

⁶¹ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.13.

Bilaga 3 Åklagarens åtal och särskilda yrkanden – exempel

Gärningsbeskrivning och särskilda yrkanden

- Gärningsbeskrivningen ska omfatta de omständigheter som medfört ett utbyte.
- Vid utvidgat förverkande ska det av gärningsbeskrivningen framgå att brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte.
- Av stämmningsansökan ska framgå om förverkande ska ske genom ett sak- eller värdeförverkande.

Gärningsbeskrivningen med exempel

Utformningen av gärningsbeskrivningen utgör ramen för vad som kan förverkas såsom utbyte av ett brott. Om det av gärningsbeskrivningen inte framgår att brottet medfört ett utbyte kan något sådant inte heller yrkas förverkat. Det går inte heller att yrka ett mer omfattande förverkande än vad som framgår av gärningsbeskrivningen.

Exempel på gärningsbeskrivning

NN har under tiden den 1–23 mars 2017 i Storstad olovligen innehaft och överlåtitt 400 gram amfetamin, som är narkotika.

I detta fall kan ett förverkande ske av det belopp som gärningspersonen sålt narkotikan för eller ett värde som motsvarar värdet av 400 gram amfetamin. Hade det i gärningsbeskrivningen endast angetts ett innehav eller överlåtelse av en obestämd mängd eller för en okänd summa hade något förverkande inte kunnat ske.

Även vid *utvidgat förverkande* är utformningen av gärningsbeskrivningen av betydelse för om förverkande kan ske. Det förverkandeutlösande brott som är grunden för yrkandet måste ha varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte. Det är dock inte nödvändigt att det faktiskt uppstått ett utbyte.

Alla brott som omfattas av 36 kap. 1 b § BrB är inte av beskaffenhet att kunna ge ett utbyte. Enbart ett innehav av narkotika är exempelvis inte ett brott som varit av beskaffenhet att kunna ge ett utbyte. Om innehavet däremot, i vart fall delvis, varit i överlåtelsesyfte är brottet av beskaffenhet att kunna ge ett utbyte. Genom att ange ett överlåtelsesyfte i gärningsbeskrivningen framgår att brottet varit av beskaffenhet att kunna ge ut utbyte.

Exempel på gärningsbeskrivning

NN har under tiden den 1–23 mars 2017 i Storstad olovligen, delvis i överlåtelssyfte, innehaft 400 gram amfetamin, som är narkotika.

Yrkande om förverkande

Vid förverkande av *utbyte av ett brott* ska yrkandet korrespondera med vad som anges i gärningsbeskrivningen. Om det i gärningsbeskrivningen anges att den misstänkte sålt 400 gram amfetamin är det intäkten av försäljningen av 400 gram amfetamin minus kostnaderna som ska yrkas förverkat.

När egendom som utgör utbytet tagits i beslag förverkas den genom ett sakförverkande. Vid ett sakförverkande ska hänvisning ske till aktuella punkter i beslagsprotokoll.

För förverkande av *utbytet av ett brott* är det inte nödvändigt att egendom säkrats under förundersökningen genom beslag. När utbytet inte säkrats sker förverkandet som ett "blankt värdeförverkande", dvs. att utbytet förverkas genom att den misstänkte ska förpliktas att till staten betala ett belopp som motsvarar vinsten av brottet.

Av yrkandet i stämningsansökan ska klart framgå om förverkandet ska ske genom ett sakförverkande av i beslag tagen egendom eller genom ett värdeförverkande, med hänvisning till relevanta lagrum. Om både sakförverkande och värdeförverkande yrkas bör dessa yrkanden delas upp på olika punkter. Det finns ibland anledning att framställa alternativa yrkanden om förverkande, exempelvis när det är oklart om överlåtelse av en viss mängd narkotika kan styrkas.

Vid *utvidgat förverkande* är det viktigt att det framgår vilken egendom som yrkas förverkad. Detta vid såväl sakförverkande som värdeförverkande. Hänvisning bör ske till protokoll över den säkrade egendomen.

Huruvida ett förverkande kan anses oskäligt bör i första hand avgöras av domstolen. Även i de fall en målsägande framställer ett yrkande om skadestånd kan det finnas skäl att framställa ett alternativt yrkande om förverkande, om målsägandens yrkande inte motsvarar hela utbytet eller utfallet i skadestandsfrågan är osäkert.

Exempel på särskilda yrkanden

I Cåbra finns mallar för hur yrkanden om förverkande ska formuleras. Nedan följer exempel på de mallar som är aktuella.

Förverkande – sak – utbyte av brott

1.4 Särskilda yrkanden

1.4.1 Typ: **Förverkande - Utbyte av brott - Sak**

Riktas mot: [Olivia Spitzfjell \(19950602-2384\), Utpekad person](#) x

Punkter:

Protokoll	Punktnr	Beskrivning	Berörd	Status	Statusändrat	Senaste händelse	Brottsgrund	Regi

Belopp: SEK

Mall: Utbyte av brott, sak (19001)

Yrkande: Det yrkas att **egendom** (uppskattat värde **500 kronor**) förverkas från **Olivia Spitzfjell** såsom utbyte av brott enligt **ange lagrum t.ex. 36 kap. 1 BrB**: ***välj beslagsprotokoll***.

Andrahandsyrkande

Vid sakförverkande i Cåbra behöver åklagaren uppge ett uppskattat värde på det som förverkas. Det innebär inte att egendomen ska värderas av särskild värderingsman utan ett uppskattat värde utifrån vad som framkommit vid förundersökningen är tillräckligt. Det är viktigt att poängtera att det inte är fråga om ett värdeförverkande av det uppskattade värdet utan det är saken som ska förverkas. Det uppskattade värdet har betydelse för domstolens bedömning av om det är uppenbart oskäligt att förverka saken och värdet ligger också till grund för statistikinhämtning över de värden som Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten yrkar förverkade.

Förverkande – värde – utbyte av brott

Typ: **Förverkande - Utbyte av brott - Värde**

Riktas mot: [Olle Gustafsson \(19850419-9897\), Utpekad person](#) x

Belopp: SEK

Mall: [Utbyte av brott, värde \(19002\)](#)

Yrkande: Det yrkas att **500 kronor** förverkas från **Olle Gustafsson** såsom utbyte av brott enligt **ange lagrum ex: 36 kap 1 § brottsbåken, ex: 9 § 2 p lagen om straff för penningtvåtsbrott**.

Utvidgat förverkande –sak (uppskattat värde)

På samma sätt som vid sakförverkande ska åklagaren vid utvidgat förverkande av sak uppge ett uppskattat värde på den sak som yrkas förverkad. Är saken som ska förverkas svensk valuta finns en särskild mall, se nedan.

Utvidgat förverkande – sak (svensk valuta)

Typ:	Talan om utvidgat förverkande mot tilltalad - sak (brottslig verksamhet)																		
Annan talan:																			
Belopp:	50 000 SEK																		
Punkter:	<table border="1"><thead><tr><th>Protokoll</th><th>Punktr</th><th>Beskrivning</th><th>Berörd</th><th>Status</th><th>Statusändrat</th><th>Senaste händelse</th><th>Brottsgrund</th><th>Registrerat</th></tr></thead><tbody><tr><td colspan="9"> </td></tr></tbody></table>	Protokoll	Punktr	Beskrivning	Berörd	Status	Statusändrat	Senaste händelse	Brottsgrund	Registrerat									
Protokoll	Punktr	Beskrivning	Berörd	Status	Statusändrat	Senaste händelse	Brottsgrund	Registrerat											
Mall:	Utvidgat förverkande - Sak (svensk valuta) (19012)																		
Yrkande:	Det yrkas att 50 000 kronor avseende egendom förverkas från *välj person* enligt 36 kap 1 b § brottsbalken då det är klart mer sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet: *välj beslagsprotokoll*.																		
Mall:	Utvidgat förverkande - Sak (uppskattat värde) (19010)																		
Yrkande:	Det yrkas att en dyr sa (uppskattat värde 500 000 kronor) förverkas enligt 36 kap 1 b § brottsbalken då det är klart mer sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet: *välj beslagsprotokoll*.																		

Utvidgat förverkande – värde

Typ:	Talan om utvidgat förverkande mot tilltalad - värde (brottslig verksamhet)
Annan talan:	
Belopp:	500 SEK
Mall:	Utbyte av brott, värde (19011)
Yrkande:	Det yrkas att 500 kronor förverkas från *välj person* avseende värdet av egendom enligt 36 kap. 1 b § BrB. Det är klart mer sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet.

Skadestånd

I Cåbra finns de vanligaste skadeståndsyrkandena som kryssrutor, bland annat för kränkning, för sveda och värk samt för brottsutbyte. Med brottsutbyte avses i detta sammanhang yrkande om skadestånd för sakskada som motsvarar utbyte eller vinning för den tilltalade t.ex. värdet av en stulen sak som inte kunnat återställas till målsäganden. Även ren förmögenhetsskada som uppstår i samband med exempelvis bedrägeri och förskingring samt penningtvättsbrott omfattas, t.ex. den summa som målsäganden blivit bedragen på.

1.3 Enskilda anspråk

1.3.1 Typ: **Skadestånd**

Målsägande:

Riktas mot:

Yrkandet avser:

Kränkning SEK

Sveda och värk SEK

Brottsubyte SEK

Beskrivning:

Annat SEK

Beskrivning:

Summerat belopp: **0** SEK

Nall:

Anspråk:

Andrahandsyrkande

I stämmingsansökan kommer det enskilda anspråket att se ut som nedan.

Enskilda anspråk

Åhléns AB yrkar skadestånd av Gullveig Samson med 2 600 kronor. På beloppet yrkas ränta enligt 4 § 5 st och 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för brottet till dess full betalning sker.

Yrkandet avser:

- Den tillgripna men inte återlämnade jackan: 1 600 kronor
- Skadad fönsterruta i samband med tillgreppet: 1 000 kronor

Kvarstad

Om domstolen tidigare har beslutat om kvarstad eller åklagaren i stämmingsansökan begär att domstolen ska besluta om kvarstad ska det anges hur länge kvarstaden ska bestå.

Beslut om förverkande eller andra betalningsförpliktelser till staten måste vinna laga kraft innan de får verkställas. Om kvarstaden inte består till dess den slutliga verkställigheten sker kan den misstänkte, när kvarstaden upphör, vända sig till Kronofogden och återfå den egendom som belagts med kvarstad.

Exempel på yrkanden om kvarstad

Kvarstad yrkas för första gången

Det yrkas att tingsrätten förordnar om kvarstad på så mycket av NN:s egendom att yrkandet om förverkande av 80 000 kronor kan antas bli täckt vid utmätning, då det skäligen kan befaras att NN genom att avvika eller genom att undandra egendom eller på annat sätt undandrar sig att betala det värde som förverkas. Vidare yrkas att tingsrätten förordnar att kvarstaden ska

bestå till dess verkställighet av förverkandet sker, dock längst två månader efter lagakraftvunnen dom.

Domstolen har sedan tidigare beslutat om kvarstad, yrkande i stämningsansökan

Det yrkas att den av tingsrätten den x mars 2017 beslutade kvarstaden om 80 000 kronor ska bestå till dess verkställighet sker, dock längst två månader efter lagakraftvunnen dom.

Bevisuppgift

I stämningsansökan ska anges om det åberopas någon särskild bevisning beträffande yrkandet om förverkande, exempelvis aktuella priser på gatan för den typ av narkotika som den misstänkte sålt.

Vid utvidgat förverkande ska åklagaren ange den bevisning som åberopas till styrkande av att egendomen som yrkas förverkad tillhör den åtalade och att den härrör från brottslig verksamhet.

Exempel på bevisuppgift vid vanligt förverkande

Skriftlig bevisning

1. PM upprättat vid Polismyndighetens brottsspaningsroteln, rörande priser för amfetamin i S-stad under hösten 2017, till styrkande av att NN:s utbyte av narkotikaförsäljning (åtalspunkten 1) uppgår till i vart fall det belopp som yrkas förverkat (fup. sid 12)

Exempel på bevisuppgift vid utvidgat förverkande

Muntlig bevisning

1. Vittnesförhör med Y som ska höras om omständigheterna kring hans försäljning av personbilen AAA 111, till styrkande av att NN är ägare till personbilen

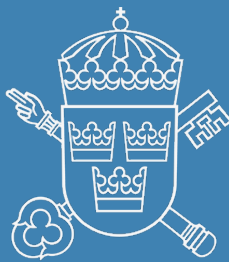
2. Vittnesförhör med Z på Z:s Plåt & Lack som ska höras om sina kontakter med NN med anledning av en reparation på personbilen AAA 111, till styrkande av att NN är ägare till personbilen

Skriftlig bevisning

3. Beslagsprotokoll över beslag av kvitto, fordonshandlingar och nycklar till personbilen AAA 111 som påträffats i NN:s bostad, till styrkande av att NN är ägare till personbilen (fup. sid 13–14)

4. Tillgångsutredning rörande NN:s ekonomi, till styrkande av att det är klart mer sannolikt att personbilen AAA 111 härrör från utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet (fup. sid 52–63)

Ekobrottsmyndigheten
Swedish Economic Crime Authority

ÅKLAGARMYNDIGHETEN